

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๔๙ ตอนที่ ๔๘๑ – ๔๙๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๔๘๑

ถ. เรื่องวิรตีเจตสิก ขณะที่สติพิจารณารูปหนึ่งรูปใด หรือนามหนึ่งนามใด ขณะนั้นมีมรรค ๕ องค์ เว้นวิรตีเจตสิก ๓ อย่างทราบว่า ขณะที่วิรตีทุจริตต่าง ๆ นั้น วิรตีเจตสิกเกิดขึ้น และถ้าขณะนั้นมีสติระลึกรู้พิจารณาจะชื่อว่า มรรค ๖ หรืออย่างไร

สุ. ต้องเป็นอย่างนั้น แต่ว่ายังไม่ครบ ๘ จนกว่าจะถึงโลกุตตรจิต นี่เป็น ความต่างกันของแต่ละขณะของการที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ในเรื่องของมุสาวาท ได้กล่าวถึงแล้วในคิล ๕ สำหรับในวันนี้จะกล่าวถึง ข้อความบางตอนในพระไตรปิฎก เพื่อจะให้เห็นว่า พระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่าน พิจารณาคำพูดที่เป็นอกุศลอย่างไร

ใน **อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต คุตภาณีสสูตร ข้อ ๔๖๗** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็น ไฉน คือ บุคคลที่พูดด้วยคำเหม็นเหมือนคูด ๑ บุคคลที่พูดด้วยคำหอมเหมือนดอกไม้ ๑ บุคคลที่พูดด้วยคำหวานปานน้ำผึ้ง ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้พูดด้วยคำเหม็นเหมือนคูดเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ไปในสภาก็ดี ไปในบริษัทก็ดี ไปในท่ามกลางหมู่ญาติก็ดี ไปใน ท่ามกลางเสนาก็ดี ไปในท่ามกลางราชสกุลก็ดี ถูกเขาอ้างเป็นพยาน ถามว่า เนะ บุรุษผู้เจริญ ท่านรู้อย่างใดจงกล่าวอย่างนั้น เขาไม่รู้ก็กล่าวว่ารู้ หรือรู้ก็กล่าวว่ามีรู้ ไม่เห็นกล่าวว่าเห็น หรือเห็นกล่าวว่าไม่เห็น แกล้งกล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเห็นแก่อำมิสเล็กน้อย ด้วยประการฉะนี้ ดูกร ภิกษุ ทั้งหมดนี้เรียกว่า บุคคลผู้พูดด้วยคำเหม็นเหมือนคูด

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้พูดด้วยคำหอมเหมือนดอกไม้เป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ไปในสภาก็ดี ไปในบริษัทก็ดี ไปในท่ามกลางหมู่ญาติก็ดี

ไปในท่ามกลางเสนาก็ดี ไปในท่ามกลางราชสกุลก็ดี ถูกเขาอ้างเป็นพยาน ถามว่า
แน่ะ บุรุษผู้เจริญ ท่านรู้อย่างใด จงกล่าวอย่างนั้น เขาเมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่าไม่รู้ หรือ
เมื่อรู้ก็กล่าวว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็กล่าวว่าเห็น ย่อมไม่แก่ง
กล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น หรือเพราะเห็นแก่อำมิส
เล็กน้อย ด้วยประการฉะนี้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี่เรียกว่าบุคคลผู้พูดถ้อยคำหอม
เหมือนดอกไม้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้พูดถ้อยคำหวานปานน้ำผึ้งเป็นไฉน บุคคลบาง
คนในโลกนี้ เป็นผู้ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ พูดแต่วาจาที่ไม่มีโทษ เสนาะ
โสม เป็นที่รัก จับหัวใจ เป็นวาจาชาวเมือง เป็นถ้อยคำที่ชนเป็นอันมากพอใจชอบใจ
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี่เรียกว่าบุคคลผู้พูดถ้อยคำหวานปานน้ำผึ้ง

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

จบ สูตรที่ ๘

ท่านเป็นคนประเภทไหน ผู้อื่นทราบได้ไหม หรือว่าตัวท่านเองทราบ
เพราะฉะนั้น ธรรมทั้งหลายที่ได้ทรงแสดงไว้ เพื่อให้ท่านได้พิจารณา เพื่อประโยชน์แก่
ตัวท่านเอง ถ้าพูดไม่จริง ก็เหมือนเหมือนคุณ ในสายตาในความคิดของพระอริยเจ้า
ท่านเห็นว่า เป็นคำพูดที่เหมือนเหมือนคุณจริง ๆ แต่ถ้าเป็นคำจริง ก็เป็นคำพูดที่หอม
เหมือนดอกไม้ และถ้าเป็นคำที่เว้นขาดจากคำหยาบ พูดวาจาที่ไม่มีโทษ เสนาะโสม
เป็นที่รัก จับหัวใจ ก็เป็นถ้อยคำที่หวานปานน้ำผึ้ง

ในวันหนึ่งคืนหนึ่ง เว้นได้ไหม ถ้าปกติธรรมดายังล่องบ้าง ไม่ว่าจะเป็นคำเหมือน
หรือคำที่ไม่ไพเราะก็ตาม วันธรรมดา ก็อาจจะยังมีบ้าง แต่ถ้าจะสะสมเป็นอุปนิสัย
ปัจจัย เว้นเสียคืนหนึ่งวันหนึ่งได้ไหม นี่คือการเข้าอยู่จำอุโบสถศีลองค์ที่ ๔ เป็นการ
ฝึกอบรมจริง ๆ ซึ่งถ้าไม่ฝึกอบรม วาจาก็ย่อมเหมือนเดิม เคยพูดไม่เพราะ ทำให้คน
อื่นเจ็บใจ ทุกข์ร้อน เดือดร้อน ทุกวัน ๆ ก็ยังคงเหมือนเดิม

แต่ถ้ารักษาอุโบสถศีลองค์ที่ ๔ ด้วยการอยู่จำเสีย ก็คือ ประพฤติตามศีลข้อนี้
วันหนึ่งคืนหนึ่ง ก็จะสะสมเป็นอุปนิสัยปัจจัยที่ว่า คราวต่อ ๆ ไปจะทำให้ระลึกได้ว่า

คำใดเป็นคำที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนก็เว้นเสีย โดยเฉพาะต้องเป็นเรื่องของคำจริง เป็น การค่อย ๆ ชัดเกลาวจีทุจริต โดยเฉพาะเรื่องของมุสาวาท ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ โดยมาก ท่านมักจะกล่าวว่า มีเหตุการณ์จำเป็นที่จะต้องมุสา เพื่อประโยชน์ของคนอื่นบ้าง หรือเพื่อให้คนอื่นสบายใจ ซึ่งถ้าเป็นกุศลจริง ๆ ไม่ควรที่จะมุสา แต่ควรจะใช้คำพูดซึ่งเป็นประโยชน์ ทำให้คนอื่นสบายใจที่ไม่ใช่มุสาวาท

สำหรับเรื่องของคำจริง ผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญา สามารถจะละเว้นคำไม่จริง ได้เป็นสมุจเฉท ส่วนผู้ที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ย่อมมีการที่จะพูดคำที่ไม่จริง แม้ในเรื่องของธรรม เพราะว่าไม่ได้รู้สภาพธรรมนั้น ๆ ถูกต้องตามความเป็นจริง จึงมีการกล่าวติเตียนพระอริยเจ้าบ้าง หรือว่ามีการกล่าวธรรมคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับคำจริงบ้าง

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ตักกนิบาต สรภสูตร** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เขาคิชฌกูฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล ปริพาชกชื่อสรภะ หลีกไปจากธรรมวินัยนี้ไม่นาน เขาพูดในบริษัท ณ พระนครราชคฤห์อย่างนี้ว่า ธรรมของพวกสมณศากยบุตร เรารู้ทั่วถึงแล้ว ก็แหละ เพราะรู้ธรรมของพวกสมณศากยบุตรทั่วถึงแล้ว เราจึงได้หลีกมาเสีย ถ้ามีฉะนั้น เราก็จะไม่หลีกมาจากธรรมวินัยนั้นเลย

เป็นคำพูดที่ไม่จริง เพราะถ้ารู้จริง จะไม่หลีกจากธรรมวินัยของพวกสมณศากยบุตรเลย

ครั้งนั้นแลเป็นเวลาเช้า ภิกษุมารูปด้วยกัน นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครราชคฤห์ ภิกษุเหล่านั้น ได้ยินสรภปริพาชกกำลังพูดอยู่ในบริษัท ณ พระนครราชคฤห์ อย่างนี้ว่า ธรรมของพวกสมณศากยบุตร เรารู้ทั่วถึงแล้ว ก็แหละ เพราะรู้ธรรมของพวกสมณศากยบุตรทั่วถึงแล้ว เราจึงได้หลีกไปเสีย ถ้ามีฉะนั้น เราก็จะไม่หลีกมาจากธรรมวินัยนั้นเลย

ลำดับนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นเที่ยวบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ เวลาหลังอาหารกลับจากบิณฑบาตแล้ว ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บริพาชกชื่อสรณะ ได้หนีไปจากธรรมวินัยนี้ไม่นาน เขาพูดในบริษัท ณ พระนครราชคฤห์อย่างนี้ว่า ธรรมของพวกสมณศากยบุตร เรารู้ทั่วถึงแล้ว ก็เพราะรู้ธรรมของพวกสมณศากยบุตรทั่วถึงแล้ว เราจึงได้หนีมาเสีย ถ้ามีเช่นนั้น เราก็จะไม่หนีมาจากธรรมวินัยนี้เลย

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณา เสด็จไปหาสรณปริพาชกยังบริพาชการาม ผังแม่น้ำสัพปีนิเถิด

พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยดุษณีภาพ

ครั้งนั้นแล เป็นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่พักผ่อน เสด็จไปหาสรณปริพาชกยังบริพาชการาม ผังแม่น้ำสัพปีนิ ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ครั้นแล้ว ตรัสถามสรณปริพาชกว่า

ดูกร สรณะ ท่านพูดว่า ธรรมของพวกสมณศากยบุตรเรารู้ทั่วถึงแล้ว ก็แหละ เพราะรู้ธรรมของพวกสมณศากยบุตรทั่วถึงแล้ว เราจึงได้หนีมาเสีย ถ้ามีเช่นนั้น เราก็จะไม่หนีมาจากธรรมวินัยนี้ ดังนี้ จจริงหรือ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามเช่นนั้น สรณปริพาชกได้นิ่งเสีย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะสรณปริพาชกเป็นครั้งที่ ๒ ว่า

จงพูดเกิดสรณะ ธรรมของพวกสมณศากยบุตร ท่านรู้ทั่วถึงแล้วว่าอย่างไร ถ้าความรู้ทั่วถึงของท่านจักยังไม่บริบูรณ์ เราก็จักช่วยทำให้บริบูรณ์ ถ้าความรู้ของท่านจักบริบูรณ์ เราก็จักอนุโมทนา

แม้ครั้งที่ ๒ สรณปริพาชกก็ได้นิ่งเสีย

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร สรณะ ธรรมของพวกสมณศากยบุตรเราบัญญัติไว้ จงพูดเกิดสรณะ ธรรมของพวกสมณศากยบุตร ท่านรู้ทั่วถึงแล้วว่าอย่างไร ถ้าความรู้ทั่วถึงของท่านจักยังไม่บริบูรณ์ เราก็จักช่วยทำให้บริบูรณ์ ถ้าความรู้ทั่วถึงของท่านจักบริบูรณ์ เราก็จักอนุโมทนา

แม้ครั้งที่ ๓ สรณปริพาชกก็ได้นิ่งเสีย

ครั้งนั้นแล บริพาชกพวกนั้น ได้กล่าวกะสรณปริพาชกว่า

ดูกร อาวุโสสวระ พระสมณโคดมทรงประทานโอกาสแก่ท่าน ทุกคราวที่เธอขอพระองค์ท่าน จงพูดเกิดอาวุโสสวระ ธรรมของพวกสมณศากยบุตร ท่านรู้ทั่วถึงแล้วอย่างไร ถ้าความรู้ทั่วถึงของท่านจักยังไม่บริบูรณ์ พระสมณโคดมก็จักช่วยทำให้บริบูรณ์ แต่ถ้าความรู้ทั่วถึงของท่านจักบริบูรณ์ พระสมณโคดมก็จักอนุโมทนา

เมื่อปริพาชกเหล่านั้นได้พูดเช่นนั้นแล้ว สรภปริพาชกหนึ่ง กัณโถ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า สรภปริพาชกหนึ่ง กัณโถ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณ จึงได้ตรัสกะปริพาชกเหล่านั้นว่า

ดูกร ปริพาชกทั้งหลาย ผู้ใดแล ฟังกล่าวกะเราอย่างนี้ว่า ท่านผู้ปฏิญาณตนว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังไม่ได้ตรัสรู้ธรรมเหล่านี้ เราพึงได้ถามซักไซ้ไล่เลียงผู้นั้น ในธรรมนั้นได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นแล เมื่อถูกเราได้ถามซักไซ้ไล่เลียงเป็นอย่างดี จะไม่พึงถึงฐานะ ๓ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พุดกลบเกลื่อนเสีย หรือพุดนอกเรื่องนอกราว ๑ ทำความโกรธ ความขัดเคือง และความเสียใจให้ปรากฏ ๑ นิ่งนิ่ง กัณโถ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณ เหมือนกับสรภปริพาชก ๑ ข้อนี้ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส

ดูกร ปริพาชกทั้งหลาย ผู้ใดแล ฟังกล่าวกะเราเช่นนี้ว่า ท่านผู้ปฏิญาณตนว่าเป็นพระชินาสพ มีอาสวะเหล่านี้ยังไม่สิ้นแล้ว เราพึงได้ถามซักไซ้ไล่เลียงผู้นั้นในเรื่องอาสวะนั้นได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นแล เมื่อถูกเราได้ถามซักไซ้ไล่เลียงเป็นอย่างดี เขาจะไม่พึงถึงฐานะ ๓ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ พุดกลบเกลื่อนเสีย หรือพุดนอกเรื่องนอกราว ๑ ทำความโกรธ ความขัดเคือง และความเสียใจให้ปรากฏ ๑ นิ่งนิ่ง กัณโถ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณ เหมือนกับสรภปริพาชก ๑ ข้อนี้มิใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส

ดูกร ปริพาชกทั้งหลาย ผู้ใดแล ฟังกล่าวกะเราเช่นนี้ว่า ก็ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อันใด ธรรมที่ท่านแสดงแล้วนั้น ไม่นำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามได้จริง เราพึงได้ถามซักไซ้ไล่เลียงผู้นั้น ในเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นแล เมื่อถูกเราได้ถามซักไซ้ไล่เลียงเป็นอย่างดี จะไม่พึงถึงฐานะ ๓ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง

คือ พุดกมลเปลี่ยนเสีย หรือพุดนอกเรื่องนอกราว ๑ ทำความโกรธ ความขัดเคือง และความเสียใจให้ปรากฏ ๑ นิ่งนิ่ง เก้อ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณ เหมือนกับสรมปริพาชก ๑ ข้อนี้ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เรื่องของธรรมที่เป็นอริยสัจธรรม ที่ เป็นความจริง เมื่อ ผู้หนึ่งผู้ใดรู้แล้ว จะไม่ต้องพุดกมลเปลี่ยน ไม่ต้องพุดนอกเรื่องนอกราว หรือว่าไม่ต้อง ทำความโกรธ ความขัดเคือง ความเสียใจให้ปรากฏ และไม่ต้องนิ่งนิ่ง เก้อ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมดปฏิกาณด้วย เพราะว่าผู้หนึ่งได้รู้ทั่วถึงธรรมตามความเป็นจริง

และถ้าผู้ใดกล่าวว่า รู้ทั่วถึงธรรมตามความเป็นจริง แต่เวลาที่ใครได้ถามซักไซ้ ไล่เลียง ก็พุดกมลเปลี่ยนเสียบ้าง พุดนอกเรื่องนอกราวเสียบ้าง ทำความโกรธ ความ ขัดเคือง ความเสียใจให้ปรากฏ หรือนิ่งนิ่ง เก้อ คอตก หน้าคว่ำ ชบเซา หมด ปฏิกาณ ก็แสดงว่า ผู้หนึ่งไม่ได้รู้จริงในธรรม

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ทรงบันลือสีหนาท ณ ปริพาชการาม พังแม่น้ำ สัปปีนี ๓ ครั้งแล้ว เสด็จไปสู่เวหาส ลำดับนั้น พวกปริพาชกนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาค เสด็จไปแล้วไม่นาน ต่างช่วยกันเอาปฏัก คือ วาจาที่มแทงสรมปริพาชกรบข้างว่า

ดูกร สรณะ สุนัขจิ้งจอกแก่ในป่าใหญ่คิดว่า จักบันลือสีหนาท มันคงบันลือ เป็นสุนัขจิ้งจอกอยู่นั่นเอง บันลือไม่ต่างสุนัขจิ้งจอกไปได้เลย แม้ฉันใด ตัวเธอก็ฉัน นั้นเหมือนกัน คิดว่า นอกจากพระสมณโคดม เราก็บันลือสีหนาทได้ บันลือได้ เหมือนสุนัขจิ้งจอก บันลือไม่ต่างสุนัขจิ้งจอกไปได้เลย

ดูกร สรณะ ลูกไก่ตัวเมียคิดว่า จักขันให้เหมือนพ่อไก่ มันคงขันได้อย่างลูกไก่ ตัวเมียอยู่นั่นเอง แม้ฉันใด ตัวท่านก็ฉันนั้นเหมือนกันแล คิดว่านอกจากพระสมณ-โคดม เราจักขันได้เหมือนพ่อไก่ แต่ก็ขันได้เหมือนลูกไก่ตัวเมียอยู่นั่นเอง

ดูกร สรณะ โคผู้ยอมเข้าใจว่า ในโรงโคที่ว่างเปล่า ตนต้องบันลือได้อย่าง ลึกซึ้ง แม้ฉันใด ตัวท่านก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมเข้าใจว่า นอกจากพระสมณโคดม ตนต้องบันลือได้อย่างลึกซึ้ง

ครั้งนั้นแล ปริพาชกเหล่านั้นต่างช่วยกันเอาปฏิภาณ คือ วาจาที่มั่งคั่งแห่งสมาธิ-
ปริพาชกรอบข้าง ฯ

เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงโอวาทในเรื่องการที่จะรู้จัก
บุคคลโดยคำพูดของบุคคลนั้นเองอย่างไรบ้าง ใน **อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต**
อัปปเมยยสูตร ข้อ ๕๕๕ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็นไฉน
คือ สุปปเมยยบุคคล ๑ ทุปปเมยยบุคคล ๑ อัปปเมยยบุคคล ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็สุปปเมยยบุคคลเป็นไฉน คือ บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ฟังชาน ถือตัว โลเล ปากกล้า พูดพร่ำเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ
มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตไม่แน่นอน ไม่สำรวจอินทรีย์ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า
สุปปเมยยบุคคล ผู้ฟังประมาณได้โดยง่าย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ทูปปเมยยบุคคลเป็นไฉน คือ บุคคลบางคนในโลกนี้
เป็นผู้ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว ไม่โลเล ปากไม่กล้า ไม่พูดพร่ำเพรื่อ ดำรงสติมั่น
มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ สำรวจอินทรีย์ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย
นี้เรียกว่าทูปปเมยยบุคคล ผู้ฟังประมาณได้โดยยาก

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็อัปปเมยยบุคคลเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็น
พระอรหันตชินาสพ นี้เรียกว่าอัปปเมยยบุคคล ผู้ฟังประมาณไม่ได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

เป็นเรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานหรือไม่

๔๘๒

ส. บุคคลผู้ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน ลักษณะเป็นอย่างไร จิตใจที่ฟุ้งซ่าน กระสับกระส่าย แสดงออกทางวาจาได้ไหม จะพูดเรื่องอะไร ก็จากจิตใจที่ฟุ้งซ่านในเรื่องนั้น ถือตัว โลเล ปากกล้า พูดพร่ำเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตไม่แน่นอน ไม่สำรวจอินทรีย์ เพราะฉะนั้น ก็เป็นผู้ที่ฟังประมาณได้โดยง่ายจากคำพูดของบุคคลนั้นว่า เป็นผู้หลงลืมสติ

สำหรับผู้ที่ไม่สำรวจอินทรีย์ มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ จะสังเกตได้จากคำพูดเหมือนกัน เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ ขณะใดที่ท่านหลงลืมสติ ท่านก็พอจะทราบว่า ท่านพูดเรื่องอะไรในขณะที่หลงลืมสตินั้น บางทีคำพูดประโยคเดียว ไม่มากเลย แต่ขณะนั้นก็แสดงถึงความหลงลืมสติแล้ว คือ เป็นคำพูดที่ถือตน หรือว่าโลเล หรือว่า ยกตนข่มบุคคลอื่น เป็นเรื่องธรรมที่มีอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน สามารถที่จะรู้ชัดถึงกิเลสของตนเอง ถึงความชั่วของตนเอง ถึงความเลวของตนเอง จึงจะละกิเลส ละความชั่วของตนเองได้ แต่ถ้าไม่รู้ ก็ยังคงสะสมความหลงลืมสติ การพูดพร่ำเพรื่อ โลเล และเป็นผู้ที่ปากกล้า ไม่มีสัมปชัญญะ ไม่สำรวจอินทรีย์ต่อไป

สำหรับ อปัมยบุคคล คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพระอรหันตชีณาสพนี้เรียกว่าอปัมยบุคคล ผู้ฟังประมาณไม่ได้

อุโบสถศีลองค์ที่ ๔ นี้ ได้กล่าวถึงมากแล้วตอนสนทนาในเรื่องของศีล ๕ และข้อความในพระไตรปิฎกก็เกื้อกูลให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงได้ละเอียดขึ้น ลึกซึ้งขึ้น เข้าใจในอรรถยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการขัดเกลากิเลส การเจริญสติ และอบรมเจริญปัญญาทั้งสิ้น

ขอกล่าวถึงอีกสูตรหนึ่ง เพื่อท่านผู้ฟังจะได้พิจารณาธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

ใน สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อาฬวกสูตรที่ ๑๒ มีข้อความว่า
ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับในที่อยู่ของอาฬวกยักษ์ เขตเมืองอาฬวี ฯ
ครั้งนั้นแล อาฬวกยักษ์เข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้
กล่าวว่า

ท่านจงออกมา สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดีแล้วผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จออกมา ฯ

ยักษ์กล่าวว่า

ท่านจงเข้าไป สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดีแล้วผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จเข้าไป ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ ฯล ฯ แม้ครั้งที่ ๓ ฯล ฯ

ครั้นครั้งที่ ๔ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวว่า

ท่านจงออกมา สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้มีอายุ เราจักไม่ออกไปละ ท่านจะทำอะไรก็จงทำเถิด ฯ

ยักษ์กล่าวว่า

สมณะ เราจักถามปัญหาหาของท่าน ถ้าท่านพยากรณ์แก่เราไม่ได้ เราจักทำจิต
ของท่านให้ฟุ้งซ่าน หรือฉีกหัวใจของท่าน หรือจกจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังแม่น้ำคงคา
ฝั่งโน้น ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อาวุโส เราไม่เห็นใครเลยในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่
สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่จะพึงทำจิตของเราให้ฟุ้งซ่านได้
หรือขยี้หัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังแม่น้ำคงคาฝั่งโน้น เขาเกิด
อาวุโส เชิญถามปัญหาตามที่ท่านจำนงเถิด ฯ

ปัญหาธรรมเป็นเรื่องที่น่าถาม ถ้าท่านผู้ฟังมีปัญหาที่คิดใคร่ครวญ ไม่ทราบว่าเป็นความจริงเป็นประการใด

อาฬวกยักษ์ทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันประเสริฐของคนในโลกนี้ อะไรหนอที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ อะไรหนอเป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่อย่างไรว່ว่าประเสริฐสุด ฯ

เป็นเรื่องของท่าน ที่ชีวิตยังเป็นอยู่ในขณะนี้ แม้อาฬวกยักษ์ก็ยังไม่อยากที่จะทราบ ว่า นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่อย่างไรว່ว่าประเสริฐสุด จะมีชีวิตเป็นอยู่กันต่อไปอย่างไรจึงจะประเสริฐสุด อะไรเป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย อะไรที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ และอะไรเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันประเสริฐของคนในโลกนี้ ซึ่งความเห็นของท่านจะตรงกับธรรมที่พระองค์จะทรงแสดงหรือไม่

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของคนในโลกนี้ ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ ความสัตย์แล เป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด ฯ

จริงไหม ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของคนในโลกนี้ ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีศรัทธามั่นคงในการอบรมเจริญกุศล ท่านก็เป็นผู้ที่มั่งมีด้วยศรัทธา ไม่ใช่เป็นผู้ที่ยากจนเลย ท่านอาจจะเป็นผู้ที่มีทรัพย์น้อย มีโภคสมบัติน้อย แต่เป็นผู้ที่มั่นคงในศรัทธา ศรัทธาของท่านไม่คลอนแคลนเลยในการที่จะอบรมเจริญกุศล ไม่หวั่นไหว และกล้าที่จะเจริญกุศลด้วย เพราะว่าบางท่านเมื่อจะเจริญกุศลก็หวั่นไหวเสียแล้วว่า ท่านมีโภคสมบัติน้อย บางทีโภคสมบัติของท่านอาจจะหมดไปเพราะการเจริญกุศลก็ได้ หรือว่ามีความเป็นห่วงเป็นใยต่าง ๆ นานาเกิดขึ้น แต่ถ้าท่านเป็นผู้ที่มั่นคงในศรัทธาแล้ว ท่านเป็นผู้ที่มั่งมี ไม่รู้สึกว่าการกระทำกุศลใด ๆ เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเลย และจะไม่มีอุปสรรคในการที่จะอบรมเจริญกุศลด้วย

นอกจากมีศรัทธาแล้ว ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้ คือ นอกจากจะมีศรัทธาแล้ว ยังจะต้องประพฤติธรรมด้วย เพราะว่าบางท่านอาจจะมีศรัทธาจริง แต่ประพฤติหรือเปล่า นั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะฉะนั้น เมื่อมีศรัทธาเกิดขึ้นแล้ว ต้องประกอบศรัทธานั้น จนถึงเป็นผู้ที่ประพฤติธรรมด้วย ไม่ใช่เพียงแต่มีความตั้งใจ มีเจตนา หรือมีศรัทธาเท่านั้น

ความสัตย์เป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย

บางท่านเวลาที่มีความกังวลใจ มีความทุกข์ มีความห่วงใย ท่านอาจจะระลึกถึงข้อความที่สอนจิตใจของท่านได้ เป็นเครื่องปลอบใจให้คลายความทุกข์ ให้คลายความกังวล แต่ที่เป็นรสอันเลิศกว่ารสทั้งหลายนั้น ต้องเป็นธรรมที่เป็นความจริง

ถ้าท่านสามารถที่จะประจักษ์สัจธรรมของธรรมที่ท่านได้ศึกษาและเข้าใจแล้ว จนกระทั่งถึงการประจักษ์โดยถ่องแท้ ท่านจะเห็นว่า เป็นเรื่องการระงับ บรรเทา ชัดเกลากุศลทั้งหลายได้เป็นสมุจเฉท ไม่ใช่เพียงแค่ปลอบใจด้วยการปลง น้อมใจไปสู่ธรรม และสบายใจขึ้นเพียงนิดหน่อย แต่เมื่อไม่ได้ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท ความทุกข์ ความกังวล ความห่วงใยต่าง ๆ ก็ย่อมมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นอีกได้ในภายหลัง เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับสัจจะที่ท่านประจักษ์ว่า เป็นสัจจะขึ้นใด

ข้อความต่อไป

อาฬวกยักษ์ทูลถามว่า

คนข้ามโสมะได้อย่างไรหนอ ข้ามอรรณพได้อย่างไร ล่วงทุกข์ได้อย่างไร
บริสุทธิได้อย่างไร

เป็นเรื่องที่แสนยากจริง ๆ ในการที่จะข้ามโสมะที่กว้างใหญ่ เต็มไปด้วยความไม่รู้ ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนข้ามโอชะได้ด้วยศรัทธา ข้ามอรรณพได้ด้วยความไม่ประมาท ล่วงทุกข์ได้ด้วย
ด้วยความเพียร บริสุทธิได้ด้วยปัญญา ฯ

เป็นเรื่องของสติปัฏฐานทั้งหมด ตั้งแต่ คนข้ามโอชะได้ด้วยศรัทธา ท่านฟัง
เรื่องของสติปัฏฐาน และมีศรัทธาที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
บ่อย ๆ เนือง ๆ ใหม่ เพราะว่าเป็นหนทางเดียวจริง ๆ ที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมที่ปรากฏ
ตามความเป็นจริงได้ ถึงแม้ว่าจะฟังมาก แต่ไม่มีศรัทธาที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ยอมข้ามโอชะ ความไม่รู้ถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม
ไม่ได้

นอกจากนั้น ยังต้อง ด้วยความไม่ประมาท ล่วงทุกข์ได้ด้วยด้วยความเพียร และ
บริสุทธิได้ด้วยปัญญา

ต้องเพียรจริง ๆ เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่จะต้องเพียร
โดยที่ว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ มีศรัทธาที่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพ
ธรรมตรงที่ปรากฏ ที่เป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแล้วหรือยัง

ไม่ใช่ความรู้ของคนอื่น ความรู้ของท่านเอง เวลานี้ทางตา พิสูจน์ได้ว่ามีความรู้
ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตาหรือเปล่า ทางกายที่กำลังกระทบสัมผัส
พิสูจน์ได้ด้วยตัวของท่านตามความเป็นจริงว่า มีปัญญารู้ถึงลักษณะของนามธรรมและ
รูปธรรมที่กำลังปรากฏที่กายหรือเปล่า

ถ้ายังไม่มี อุดทนอย่างไร เพียรอย่างไร สามารถที่จะเกิดศรัทธาระลึกได้ และ
ศึกษา สังเกต สำเนียงตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

อย่างทางตาในขณะนี้ หลายท่านกล่าวว่ายากในการที่จะระลึก เพราะฉะนั้น
ฟังบ่อย ๆ ฟังอีก อุดทนในขณะนี้ เพียรในขณะนี้ ที่จะฟังให้เข้าใจว่า การที่จะ
สามารถแยกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมด้วยการระลึก และสังเกต
สำเนียงอย่างไร ต้องเข้าใจตรงนี้จริง ๆ

หลายท่านถามว่า จะตั้งต้นอย่างไร จะตั้งต้นที่ไหน

ก็ตั้งต้นที่สติที่กำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ในขณะนี้มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ แล้วแต่สติจะระลึกถึงที่สภาพธรรมใดที่กำลังปรากฏ นี่คือจุดตั้งต้น

เมื่อสติระลึกแล้ว ยังไม่รู้ว่าเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ก็จะต้องปรารภ คือตั้งต้น ด้วยการสังเกต สำเนียง ตรงลักษณะที่สติกำลังระลึกรู้นั่นเอง

ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดระลึกถึงลักษณะแข็งที่กำลังปรากฏตรงส่วนหนึ่งส่วนใด ไม่จำกัด ไม่จำเป็นที่จะต้องรู้ว่า ตรงไหน จะเป็นแขน หรือเป็นเท้า หรือเป็นอะไร แต่มีสภาพแข็งกำลังปรากฏ และสติระลึกตรงลักษณะที่แข็ง เมื่อยังไม่รู้ว่าลักษณะของนามเป็นอย่างไร ลักษณะของรูปเป็นอย่างไร ก็จะต้องตั้งต้นด้วยการเริ่มสังเกต สำเนียงที่จะรู้ว่า ส่วนที่แข็ง ลักษณะที่แข็ง อากาโรที่แข็ง เป็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นของจริง กำลังรู้สึกแข็ง เป็นของจริง เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งที่ปรากฏ มีจริง ปรากฏจริง

แต่อากาโรที่แข็ง ลักษณะแข็ง จะปรากฏไม่ได้เลย ถ้าขณะนั้นไม่มีลักษณะรู้แข็งที่กำลังรู้ในลักษณะที่แข็ง ต้องมีสภาพรู้ เป็นอากาโรรู้ ต้องสังเกต สำเนียง ตั้งต้นจากขณะใดที่สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมใด ก็สังเกต สำเนียง จนเป็นความรู้ขึ้น สามารถที่จะแยกได้ว่า ลักษณะของรูปธรรมปรากฏ เป็นแข็ง เป็นดี เป็นเสียง เป็นกลิ่น เป็นรส แต่ว่าสภาพที่รู้แข็งมี สภาพที่รู้ลักษณะแข็ง สภาพที่รู้ดี สภาพที่รู้เสียง เป็นเพียงอากาโรเท่านั้น แต่ต้องอาศัยธรรมอื่นเป็นปัจจัย

ท่านฟังอย่างนี้ ดูเหมือนเป็นปริยัติ แต่ความจริงไม่ใช่ เพราะอะไร เพราะปัจจัยที่จะให้เกิดการรู้ดี ก็กำลังมีในขณะนี้ ปัจจัยที่จะให้รู้เสียง ก็กำลังมีในขณะนี้ด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าตัวรู้ ไม่สามารถที่จะรู้อะไรได้เลยถ้าปราศจากปัจจัยสำหรับให้รู้ในสิ่งที่ปรากฏนั้น ๆ หรือเสียงปรากฏแล้ว สติระลึกในเสียง ไม่ปนกับลักษณะของแข็ง ไม่ปนกับลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะว่าเสียงมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง

บางท่านถามว่า เสียงมีลักษณะอย่างไร ลักษณะของเสียง คือ เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางหู จะใช้คำว่าทางหูก็ได้ ไม่ใช่คำว่าทางหูก็ได้ แต่ว่าขณะที่เสียงปรากฏ ต้องมีธาตุรู้ หรืออาการรู้เสียงในขณะนั้น เสียงจึงปรากฏได้ เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันจริง ๆ ที่จะทราบว่า ข้ามโอชะได้ด้วยศรัทธา ข้ามอรรณพได้ด้วยความไม่ประมาท ล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร บริสุทธิได้ด้วยปัญญา

ข้อความต่อไป

อาฬวกยักษ์ทูลถามว่า

คนได้ปัญญาอย่างไรหนอ ทำอย่างไรจึงจะหาทรัพย์ได้ คนได้ชื่อเสียงอย่างไรหนอ ทำอย่างไรจึงจะผูกมิตรไว้ได้ คนละโลกนี้ไปสู่โลกหน้า ทำอย่างไรจึงจะไม่เศร้าโศก ฯ

เป็นเรื่องปกติทั่วไปในชีวิตประจำวัน เป็นชีวิตจริง ๆ เพราะว่าการที่จะรู้แจ้ง อริยสัจธรรม หรือว่าการที่จะละโลกนี้ไป ซึ่งจะเป็นชั่วคราว หรือว่าเป็นสมุจเฉต คือ ไม่ต้องมีการเกิดขึ้นอีกเลย ก็จะต้องเป็นเรื่องจริง เป็นการรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวันนี่เอง เพราะฉะนั้น ธรรมะไม่ใช่ในขณะอื่น แต่ในทุก ๆ ขณะที่กำลังปรากฏ เป็นชีวิตจริงทุก ๆ ขณะ เป็นสภาพธรรมที่จะต้องอบรมปัญญาให้รู้สภาพธรรมนั้น ๆ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลเชื่อธรรมของพระอรหันต์ เพื่อบรรลุนิพพาน พังอยู่ด้วยดี ย่อมได้ปัญญา เป็นผู้ไม่ประมาท มีวิจาร์ คนท่าเหมาะเจาะ ไม่ทอดธุระ เป็นผู้หมั่น ย่อมหาทรัพย์ได้ คนย่อมได้ชื่อเสียงเพราะความสัตย์ ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ บุคคลใดผู้อยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา มีธรรม ๔ ประการนี้ คือ สัจจะ ธรรมะ อดิ จาณะ บุคคลนั้นแล ละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เป็นอันมากเหล่าอื่นดูซิว่า ในโลกนี้มีอะไรยิ่งไปกว่าสัจจะ ธรรมะ อดิ และขันติ ฯ

อาฬวกยักษ์กราบทูลว่า

ทำไมหนอ ข้าพเจ้าจึงจะต้องถามสมณพราหมณ์เป็นอันมาก ในบัดนี้ วันนี้ ข้าพเจ้ารู้ชัดถึงสัมปราชัยประโยชน์ พระพุทธเจ้าเสด็จมาอยู่เมืองอาฬวี เพื่อประโยชน์ แก่ข้าพเจ้าโดยแท้ วันนี้ข้าพเจ้ารู้ชัดถึงทานที่บุคคลให้ในที่ไหนมีผลมาก ข้าพเจ้าจัก เทียวจากบ้านไปสู่บ้าน จากบุรีไปสู่บุรี พลังนมัสการพระสัมพุทธเจ้าและพระธรรมซึ่งเป็นธรรมที่ดี ๆ

จบ ยักขสังยุตต์ปริวรรต

ถ้าท่านผู้ฟังพิจารณาธรรม จะเห็นประโยชน์จากพระธรรมที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดง และเห็นชัดว่าเป็นความจริงที่ว่า บุคคลเชื่อธรรมของพระอรหันต์ เพื่อบรรลุนิพพาน พังอยู่ด้วยดี ย่อมได้ปัญญา

พังอยู่ด้วยดี เป็นขั้นต้นของการที่จะอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ แม้แต่การที่จะ เข้าใจว่า การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏคืออะไร และการที่จะ สำเนียง สังเกต ศึกษา เพื่อที่จะได้รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรม ใน ลักษณะของรูปธรรมที่ไม่ใช่นามธรรมคืออะไร เพราะว่าวิปัสสนาญาณทั้งหมด ไม่พ้นไปจากการตั้งต้นจากการสังเกต สำเนียง เพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่สติ กำลังระลึก จนเป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้น ชื่นขึ้น ละคลายมากขึ้น จึงประจักษ์สภาพธรรม ละเอียดขึ้น พร้อมทั้งประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมที่สติกำลังระลึกอยู่ จนสามารถที่จะดับกิเลสถึงความเป็นพระอรหันต์ได้ แต่ต้องมาจากสภาพธรรมตามปกติ ธรรมดาที่สติกำลังเริ่มระลึก

แต่เมื่อปัญญายังไม่รู้ ก็พังด้วยดีที่จะให้เกิดความรู้ว่า จะอบรมเจริญปัญญา อย่างไรปัญญาจึงจะเพิ่มขึ้น ซึ่งก็คือ ในขณะที่สติกำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม ที่กำลังปรากฏ ต้องพร้อมกัน คือ ในขณะที่สติกำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ กำลังปรากฏ การเพิ่มปัญญาต้องเพิ่มในขณะนั้น ค่อย ๆ สังเกต สำเนียง ละความ ไม่รู้ที่ละเล็กทีละน้อย และความรู้ก็จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจริง ๆ

และเวลาที่รู้ ถ้าสามารถที่จะรู้ลักษณะของนามธรรม ประจักษ์ว่า นามธรรม
เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ ย่อมเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นทางตาที่เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้
ที่กำลังรู้ ทางหู ก็เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ที่กำลังรู้ เป็นแต่เพียงลักษณะอาการรู้

๔๘๓

ถ. ปัญหาของยักษ์เกี่ยวกับข้อปฏิบัติที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมทั้งนั้น ฟัง ๆ ดู ตอนสุดท้ายที่ยักษ์รู้ว่า ให้ทานกับบุคคลใดมีผลมาก แสดงว่าคำตอบของพระพุทธเจ้านั้น ยักษ์ย่อมรู้การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแล้ว ผมก็คิดว่า ยักษ์ตนนั้นคงจะเป็นพระอริยบุคคลขั้นใดขั้นหนึ่ง อยากจะทราบว่า ยักษ์นั้นอยู่ในภูมิไหน และสามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้หรือไม่

สุ. ท่านที่มีความรู้ในภาษาบาลี จะอธิบายความหมายของศัพท์นี้ว่าอย่างไร

ผู้ฟัง ยักษ์ ยักษ์ะ แปลว่า ผู้ที่ควรบูชา ตามศัพท์ว่าอย่างนั้น เรื่องยักษ์นี้เราหลงกันมานาน ไปติดที่ทศกัณฐ์ว่าเป็นยักษ์ มาจากรamayana ความจริงเรื่องในพุทธศาสนามีว่า นางกุลธิดาและนางยักษิณีผูกอาฆาตจองเวรกันมา ในที่สุดมาพบพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเทศน์ นางยักษิณีได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน นางกุลธิดาไม่ได้ทำไม้ยักษ์ถึงได้ เคยมาถามอาจารย์ อาจารย์บอกว่า ผู้ที่เป็นติเหตุบุคคล คือปฏิสนธิด้วยจิตที่ไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลง ก็สำเร็จได้

ปัญหาที่ติดกันมานาน คิดว่า ยักษ์คือทศกัณฐ์ กุมภกัณฐ์ อยู่ในกรุงลงกา ตามวรรณคดี แต่ความจริงยักษ์เป็นเทพเหมือนกัน คิดว่า อยู่ชั้นจาตุมหาราชิกา

สุ. ขอคุณที่ช่วยให้ความหมายของยักษ์ ยักษ์เป็นยักษ์ หรือยักษ์เป็นใคร ไม่สำคัญเลย ถ้าเป็นผู้ที่ได้กราบทูลถามข้อความที่เป็นประโยชน์ และยังเป็นประโยชน์ถึงบุคคลในครั้งนี้ด้วย ยังจะต้องสนใจอีกไหมว่า ยักษ์เป็นใคร

ถ. เรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ไม่เข้าใจความเพียรในมรรคมีองค์ ๘ ความเพียรมี ๒ ลักษณะ คือ ทางกาย ๑ และทางใจ ๑ เพียรในมรรคมีองค์ ๘ ทางใจ อาจารย์เคยอธิบายแล้ว พอจะเข้าใจ ส่วนเพียรทางกาย อาจารย์ยังไม่เคยอธิบาย อยากจะให้ช่วยอธิบายว่า เพียรในลักษณะไหน

ส. ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ต้องแยกอะไรไหม ให้รู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

แม้แต่คำว่านามธรรม บางท่านก็เสมือนว่าท่านรู้แล้ว พอพูดถึง อธิบายถึงลักษณะของนามธรรม ก็กล่าวว่า รู้แล้ว ๆ แต่รู้อะไร รู้ชื่อ รู้ความหมาย หรือว่ารู้สภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน เป็นนามธรรมแต่ละลักษณะ แต่ละชนิด ที่เกิดขึ้นเพราะแต่ละปัจจัยด้วย

แม้แต่ทางตาที่กำลังเห็นอยู่ในขณะนี้ ทุกท่านก็คงจะชินหูว่า สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นรูปธรรม เพราะไม่ใช่สภาพรู้ และที่กำลังเห็น คือ การรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นนามธรรม ไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า เป็นนามธรรม ถ้าเข้าใจว่าเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ที่กำลังรู้

แต่ถ้าจะให้ เป็นความรู้จริง ท่านที่ไม่เคยอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย ไม่สามารถจะรู้ได้ ไม่สามารถจะแยกได้จริง ๆ อาจจะพูดได้โดยชื่อ โดยพยัญชนะ แต่ไม่รู้ความต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม มีหลายท่านพยายามที่จะให้นามธรรมปรากฏเหมือนรูปธรรม เพราะมีความคุ้นเคยต่อการที่จะคิดว่า การที่จะรู้ลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ต้องมีลักษณะที่ปรากฏ เหมือนสี เหมือนเสียง เหมือนกลิ่น เหมือนรส เหมือนโณภูมิจึงพะ

แต่ธาตุรู้ เป็นเพียงลักษณะอาการรู้ ไม่ใช่สี เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงพะ เพราะฉะนั้น ทางตาในขณะที่กำลังเห็น ไม่ใช่พยายามคิดว่า เห็น เห็น หรือว่าเห็นในขณะนี้ เป็นนามธรรม เห็นในขณะนี้ เป็นสภาพรู้ ไม่ใช่พยายามคิดอย่างนั้น โดยไม่สังเกต ไม่สำเนียงในอาการรู้ ในธาตุรู้ ซึ่งสามารถที่จะรู้ได้ทางตานั่นอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถที่จะรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาได้ลักษณะหนึ่ง เป็นธาตุรู้ชนิดหนึ่ง และส่วนเสียงที่ปรากฏ ก็มีธาตุรู้ ซึ่งกำลังรู้ในลักษณะของเสียงอีกอย่างหนึ่ง เป็นธาตุรู้คนละอย่าง แต่ว่าท่านชินกับเสียง ท่านชินกับสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะฉะนั้น ท่านก็สงสัยเหลือเกินว่า อาการรู้หรือธาตุรู้ซึ่งเป็นนามธรรมในขณะที่กำลังเห็นก็ดี ในขณะที่กำลังได้ยินเสียงที่ดีนั้นจะเป็นอย่างไร ซึ่งจะได้รู้ได้ก็ต่อเมื่อสติเกิดขึ้น กำลังระลึกอยู่ในขณะที่

กำลังเห็น และก็รู้ถึงความรู้ ธาตุรู้ อากา^๑รรู้ ซึ่งจะเกิดได้เพราะปัจจัยที่ต่างกัน อย่าง ธาตุรู้ทางตา สามารถที่จะเห็นสีอัน^๒วิ^๓ณ^๔ณะต่าง ๆ ได้ ก็เพราะมีสิ่งที่เป็นปัจจัยให้เกิดขึ้น^๕รู้ทางตา

ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็โดยนัยเดียวกัน

ต้องค่อย ๆ สังเกต สำ^๖เน^๗ีย^๘ก^๙จ^{๑๐}ริง ๆ และเป็นความรู^{๑๑}ขึ้นจริง ๆ พอเริ่มเป็นความรู^{๑๒}ขึ้น จะเริ่มละคลายความสงสัย ความไม่รู้ในธาตุรู้ เมื่อละคลายความสงสัยในธาตุรู้ ในอากา^{๑๓}รรู้ ภายหลังก็สามารถที่จะรู้ชัดขึ้นได้ว่า สิ่ง^{๑๔}ที่ปรากฏทางตาไม่ใช่สภาพรู้^{๑๕}อย่างไร เสียงที่ปรากฏทางหูไม่ใช่ลักษณะธาตุรู้เสียงอย่างไร เป็นชีวิตปกติประจำวันจริง ๆ อย่าให้ผิดปกติ ถ้าผิดปกติ ก็หมายความว่าตัวตนที่แทรกซ้อนขึ้น ทำให้สติไม่ระ^{๑๖}ลึก ไม่สังเกต ไม่สำ^{๑๗}เน^{๑๘}ีย^{๑๙}ก^{๒๐}ที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

ถ้าท่านเป็นผู้ที่สังเกต สำ^{๒๑}เน^{๒๒}ีย^{๒๓}ก^{๒๔} จะเห็นได้ว่า การอบรมเจริญสติปั^{๒๕}ฐานในระ^{๒๖}ยะแรก ๆ นั้น สติระ^{๒๗}ลึก^{๒๘}รู้^{๒๙}ลัก^{๓๐}ษณะของสภาพธรรมเพียงชั่วขณะ^{๓๑}นิดเดียว ความคิดก็แทรกขึ้นทันที เ^{๓๒}ไป ด^{๓๓}ิ่งไป จากการที่กำลังสังเกต สำ^{๓๔}เน^{๓๕}ีย^{๓๖}ก^{๓๗}ตรง^{๓๘}ลัก^{๓๙}ษณะของสภาพธรรมที่สติกำลังระ^{๔๐}ลึก ซึ่งกิเลสที่มีอยู่จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ต^{๔๑}ริ^{๔๒}ก ทำให้สง^{๔๓}สัย ทำให้มีความข้องใจเกิดขึ้นว่า ลักษณะของนามธรรมเป็นอย่างไร รูปธรรมเป็นอย่างไร เนื่องจากยังไม่ได้พิจารณา^{๔๔}ลัก^{๔๕}ษณะของสภาพธรรมจนรู้^{๔๖}ทั่วว่า ไม่ว่าจะ^{๔๗}เป็นความสงสัย ความกังวล หรือความยึดถือสภาพธรรมนั้นว่า^{๔๘}เป็นตัวตน ก็เป็นแต่เพียงลัก^{๔๙}ษณะของนามธรรมแต่ละชนิดเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น สติต้องระ^{๕๐}ลึก^{๕๑}รู้^{๕๒}ลัก^{๕๓}ษณะของรูปธรรมและนามธรรมโดยไม่เลือก ซึ่งแล้วแต่ว่า สติจะเกิดขึ้นระ^{๕๔}ลึก^{๕๕}รู้^{๕๖}ลัก^{๕๗}ษณะของนามธรรมใดรูปธรรมใด

จะถึงได้ง่าย ๆ ใหม^{๕๘} การรู้แจ้งอริย^{๕๙}สัจ^{๖๐}จ^{๖๑}รวมเป็นพระอริย^{๖๒}เจ้า

ถ้าทางตายังเป็นความไม่รู้ในลัก^{๖๓}ษณะของนามและรูป ทางหูยังคงเป็นความไม่รู้ในลัก^{๖๔}ษณะของนามและรูป ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ กำลังเป็นโล^{๖๕}ภะโท^{๖๖}สะ กำลังหวั^{๖๗}งโย^{๖๘} กังวล กำลังสง^{๖๙}สัย และสติก็ยังไม่เคยเกิดระ^{๗๐}ลึก^{๗๑}รู้^{๗๒}ลัก^{๗๓}ษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้น จะไม่มีทางถึงความเป็นพระอริย^{๗๔}เจ้าได้เลย

เพราะฉะนั้น หนทางยากหรือง่าย ไกลหรือใกล้ แล้วแต่สติ แล้วแต่การฟังด้วยดี จนกระทั่งสติอบรมเพิ่มขึ้น ปัญญา รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเพิ่มขึ้น

เรื่องการเจริญสติปัฏฐาน สำหรับท่านที่เพิ่งเริ่มเจริญสติปัฏฐาน อาจจะมีข้อสงสัยในเรื่องการที่สติจะเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่าเป็นอย่างไร ซึ่งก่อนอื่นต้องทราบขณะที่หลงลืมสติ กับขณะที่มีสติ

ถ้ารู้ลักษณะของขณะที่หลงลืมสติ กับขณะที่มีสติ ก็ จะทราบว่าเป็นปกติธรรมดาทุกอย่าง เช่น ในขณะนี้ เป็นการฟังที่ให้สติระลึกได้ทันที ถ้าพูดถึงเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน เมื่อครุ่นนี้หลงลืมสติไปแล้ว พอได้ยินเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ก็ระลึกในขณะที่กำลังเห็น หรือว่าในขณะที่กำลังได้ยิน กำลังคิดนึก กำลังรู้ร้อน แข็ง เย็น ร้อน ตึง ไหว สี เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ได้ทุก ๆ ขณะ

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของการฟังเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ก็เพื่อที่จะให้สติเกิดขึ้น ระลึคนิด ระลึกหน่อย ก็ยังเป็นขณะที่ไม่หลงลืมสติ พร้อมกันนั้นจะต้องรู้ด้วยว่า การสำเนียงที่ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้นเพิ่มขึ้นหรือไม่ เพราะว่าหลายท่านอยากจะละกิเลสเสียให้หมด บางท่านก็คิดว่าท่านละไปได้มากแล้ว กิเลสของท่านบางเบาไปมากทีเดียว แต่ท่านรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏหรือเปล่า

ถ้าสติยังไม่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ที่ท่านเข้าใจว่าละกิเลสได้เบาบางแล้ว ก็ยังคงเป็นตัวตนที่ละกิเลสอยู่นั่นเอง ยังไม่ใช่การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และละคลายการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น ซึ่งไม่ว่าสภาพธรรมนั้นจะมีลักษณะประการใดก็ตาม สติสามารถที่จะระลึกได้ ปัญญาสามารถที่จะรู้ในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน และละการที่เคยยึดถือสภาพธรรม ๆ นั้นว่าเป็นตัวตนได้

ถ. ฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์มาประมาณสัปดาห์แล้ว แต่ยังไม่มั่นใจว่าเข้าใจเรื่องสติถูกต้องหรือยัง เมื่อฟังการบรรยายใหม่ ๆ ท่านอาจารย์พูดอยู่เสมอว่าการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น การรู้รส การรู้เย็นร้อน อ่อนแข็ง และคิดนึก เป็นแต่

เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น หาใช้สัตว์ บุคคล ตัวตนไม่ ซึ่งตนเองก็เป็นเพียงผู้ฟัง ไม่ได้ศึกษาธรรม แรก ๆ คิดอยู่เสมอว่า สติ คือ ถ้าเห็นอย่างนี้ ก็นึกว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น นึกอย่างนี้ ก็คิดว่าเป็นสติ แต่เมื่อฟังไปนาน ๆ ก็รู้ว่า สติ คือ ระลึกรู้ถึงสภาวะลักษณะซึ่งกำลังปรากฏในขณะนั้น

บางทีผมฟังเสียง ก็คิดว่า เสียงนี้เป็นรูปธรรม ที่รู้เสียงนั้นเป็นนามธรรม บางทีเอามือจับโต๊ะ โต๊ะแข็ง นี่เป็นรูป ที่รู้เป็นนาม แต่ฟังไปเรื่อย ๆ ท่านอาจารย์บอกว่า อย่างนั้นเป็นการจดจ้อง เป็นตัวตน ก็ไม่ค่อยจะเข้าใจ แต่ก็พยายามสังเกตเรื่อย ๆ จนกระทั่งขณะที่สังเกต ก็ไม่ทราบว่าเป็นสติหรือเปล่า เพราะว่าขณะนั้นเกิดขึ้นมาเอง เหมือนกับมีสิ่งนั้นปรากฏเพียงอย่างเดียว อย่างสี่ เป็นการเห็น ไม่ได้มีความคิด เป็นเรื่องที่ยากแก่การที่จะพูดมาก เพราะว่าปรากฏเพียงชั่วขณะ คือ ระลึกรู้ว่า นี่เป็นสี่ เหมือนไม่มีสิ่งอื่นแทรกเข้ามา ยากแก่การที่จะอธิบายเหลือเกิน

สุ. ต้องระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทาง บ่อย ๆ เนือง ๆ ไปอีกเรื่อย ๆ

ขณะนี้กำลังเห็น สติระลึกรู้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ขณะที่กำลังรู้อย่างนี้ สภาพตามความเป็นจริงของจิตเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วมาก ถ้าจะแยกห่างโดยทวาร ขณะที่กำลังเห็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ชั่วขณะที่ยังไม่รู้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏนั้นเป็นอะไร นั่นคือสภาพของจิตที่เกิดขึ้นรู้สี่สัณฐานทางจักขุทวาร ความรวดเร็วของวิถิจิตนั้น คือ เมื่อจิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์โดยอาศัยจักขุอุปสาทเป็นจักขุทวารดับไปหมดแล้ว วิถิจิตทางมโนทวาร คือ สภาพของจิตที่เกิดขึ้นรู้สี่ที่ปรากฏต่อจากทางจักขุทวาร โดยการรู้ทางใจ จะเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วมาก ก่อนที่จะรู้ว่าสิ่งที่เห็นคืออะไร

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้ มโนทวารวิถิจิตเกิดแทรก สลับกับทางจักขุทวารวิถิจิต นับไม่ถ้วน เหมือนกับว่าสี่นี้ไม่ดับเลย และการเห็นนี้ก็ไม่ดับด้วย เพราะฉะนั้น ขอให้คิดถึงสภาพของจิตทางมโนทวารซึ่งเกิดสลับกับทางจักขุทวารวิถิจิตในขณะนี้

ตลอดเวลาว่า จะมีลักษณะอย่างไร ถ้ายังไม่ประจักษ์ ก็หมายความว่า ยังไม่ใช้การรู้
แจ้งชัดในลักษณะของรูปธรรมและนามธรรมที่แยกขาดจากกันจริง ๆ แต่ละทวาร

การอบรมเจริญปัญญา เป็นเรื่องการขัดเกลาอวิชชา ความไม่รู้ลักษณะของ
นามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น การที่จะเป็นปัญญาที่อบรมคมกล้า
ขึ้น ก็ด้วยการที่ค่อย ๆ ระลึกรู้แล้วละ ซึ่งการที่รู้แล้วละพร้อมสติ คือ ปัญญาที่
สามารถจะรู้แจ้งชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง แม้มโนทวารวิถีซึ่ง
เกิดสลับทางจักขุทวารก็ดี ทางโสตทวารก็ดี ทางฆานทวารก็ดี ชิวหาทวารก็ดี
กายทวารก็ดี ก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้

เรื่องของการรู้ชัด เป็นเรื่องของปัญญาที่ได้อบรมแล้ว แต่ปัญญาขั้นนี้จะเกิด
ไม่ได้เลย ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะของนามบ้าง รูปบ้าง ในขณะที่กำลังเห็นบ้าง
ในขณะที่กำลังได้ยินบ้าง ในขณะที่กำลังได้กลิ่นบ้าง ในขณะที่กำลังลิ้มรสบ้าง
ในขณะที่กำลังรู้โผฏฐัพพะบ้าง แล้วแต่ว่าสภาพธรรมใดจะปรากฏทางตา ทางหู ทาง
จมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ และโดยมากมักจะปรารภในวิปัสสนาญาณ แต่ว่า
วิปัสสนาญาณก็ไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นได้ตามความปรารภ โดยเหตุที่ไม่สมควรแก่ผล

เหตุที่สมควรแก่ผล คือ ความรู้ที่เกิดพร้อมสติที่ค่อย ๆ สังเกต สำเนียง จน
เป็นความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ทางใจ เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมต่อไปอีกเรื่อย ๆ

เวลาที่มีความรู้ ว่า สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของรูปธรรม มีแต่เฉพาะรูปธรรม
เท่านั้นที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นก็ยังไม่ใช่การประจักษ์แจ้ง เพราะว่าลักษณะของ
มโนทวารวิถีจิตที่รู้ในรูปธรรมนั้นยังไม่ปรากฏ เช่น ขณะนี้กำลังเห็น ได้ยินด้วย ถ้า
เป็นในลักษณะนี้ ไม่ใช่การประจักษ์แจ้ง เพราะว่ายังไม่ประจักษ์ในมโนทวารวิถีที่ค้น
ระหว่างจักขุทวารและทวารอื่น ๆ เลย

ถ้าเป็นการประจักษ์แจ้งจริง ๆ จะพร้อมกันทั้งกำลังเห็นด้วยและได้ยินด้วย
ในขณะนี้ไม่ได้ สติเกิดจริง ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทีละลักษณะจริง
แต่ยังไม่ขาดจากกันแต่ละทวาร เพราะว่าเดี๋ยวนี้สติก็ระลึกรู้ลักษณะที่แจ้งได้ แต่ทาง

ตาก็ยังไม่ได้ดับ ทางมโนทวารก็ยังไม่ได้ปรากฏที่จะประจักษ์ว่า ลักษณะของนามธาตุต่างกับลักษณะของรูปธาตุ แต่จะลักษณะขาดจากกันทางมโนทวารจริง ๆ นั้นเป็นอย่างไร

เป็นเรื่องที่ต้องอบรมเหตุไปเรื่อย ๆ และวันหนึ่งปัญญาที่คมกล้าสมบูรณ์ขึ้นก็สามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริงได้ แต่ให้เห็นว่า ความจริงนั้นจะต้องอบรมเจริญปัญญาต่อไปอีกมากเพียงไร จึงจะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

เรื่องของการอบรมเป็นตอนหนึ่ง และปัญญาที่อบรมแล้วถึงความสมบูรณ์ที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ก็เป็นอีกตอนหนึ่ง ไม่ใช่คำว่า วิปัสสนาญาณก็ได้ ใช้เพียงแต่คำว่า ความรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมก็ได้

๔๘๔

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ปัญหาวารวิถิจิตกับมโนทวารวิถิจิตเกิดดับสลับต่อสลับกันไปเรื่อย ๆ สงสัยว่า ถ้าเรามีการเห็นนาน ๆ ก็หมายความว่า จักขุทวารวิถิจิตตามปริยัติมี ๑๗ ขณะ เมื่อ ๑๗ ขณะดับไปแล้ว มโนทวารวิถิจิตก็เกิดขึ้นรับอารมณ์นั้นต่อจนกระทั่งหมดจิตวิถิจิตของมโนทวารนั้น สลับกันอย่างนี้ใช่ไหม

ส. เป็นอย่างนั้น แต่ถ้าสติไม่เกิดระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จะไม่ปรากฏการประจักษ์แจ้งลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งเป็นไปทางมโนทวารวิถิจิตเลย

มโนทวารวิถิจิตนับไม่ถ้วน แต่เวลานี้ไม่ปรากฏมโนทวารวิถิจิตซึ่งเกิดสลับกับจักขุทวารวิถิจิตบ้าง โสทวารวิถิจิตบ้าง อยู่ตลอดเวลาเลย เพราะฉะนั้น ยังไม่ใช้การประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่เป็นการอบรมปัญญาเพื่อที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมแต่ละอย่าง ลักษณะของรูปธรรมแต่ละอย่าง ถ้าเป็นทางตา ลักษณะของรูปธรรมก็เป็นสิ่งที่กำลังปรากฏ ถ้าเป็นนามธรรม คือ สภาพที่กำลังรู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏ สภาพรู้ไม่มีสีสัน ไม่มีรูปว่าง ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส ไม่มีอะไรเลย เป็นแต่เพียงธาตุรู้ หรืออาการรู้เท่านั้นเอง นี่คือลักษณะล้วน ๆ ของนามธาตุ ซึ่งในพระสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ว่า นามธาตุละเอียดกว่ารูปธาตุ และนิโรธคือ นิพพานนั้น ละเอียดกว่านามธาตุ

ลองคิดดู สีสัน เฉพาะที่กำลังปรากฏทางตา ไม่ใช่การที่จะรู้ความหมายว่าสิ่งที่ปรากฏนั้นเป็นอะไร นั่นคือเฉพาะส่วนที่เป็นวัณโณ หรือเป็นรูปปารมณฺ์ หรือเป็นรูปธรรมที่ปรากฏทางตา แต่อาการรู้หรือธาตุรู้ละเอียดกว่า เพราะว่าเป็นแต่เพียงอาการรู้ เป็นธาตุรู้เท่านั้นเอง แต่ถ้าแยกไม่ออก ปรากฏรวม ๆ กันอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละชนิดซึ่งเกิดปรากฏสลับต่อกันอย่างรวดเร็วได้

แต่อาศัยการอบรมเจริญปัญญาไปเรื่อย ๆ ก็เพิ่มความรู้ขึ้น ละความไม่รู้ใน ขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้โผฏฐัพพะ กำลังคิดนึก เป็นการอบรมเจริญปัญญาเพื่อจะถึงขั้นที่จะประจักษ์สภาพธรรม และแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

ถ. ในวิถีของปัญจทวาร สติจะเกิดได้หรือไม่

สุ. เกิดได้ เพราะว่ามีมหากุศลจิตเกิดได้ทั้ง ๖ ทวาร คือ ทางจักขุทวารวิถีสัททวารวิถีสานทวารวิถีสิวาทวารวิถี กายทวารวิถี และมโนทวารวิถี ไม่มีที่ใดกล่าวว่า มหากุศลจิตเกิดได้เฉพาะทางมโนทวารวิถี

ถ. สติที่จะเกิดได้ต้องประกอบด้วยเหตุ แต่ปัญจทวารวิถิจิตเป็นอเหตุกจิตเป็นจิตที่ไม่มีเหตุ จะเอาสติมาจากไหน

สุ. จะต้องลำดับปัญจทวารวิถีสืบใหม่ว่า ขณะใดเป็นอเหตุกจิต ขณะใดไม่ใช่เหตุกจิต วิถิจิตหมายถึงจิตที่ไม่ใช่ภวังค์ เพราะว่ารู้อารมณ์ที่ปรากฏทางหนึ่งทางใด ซึ่งเป็นทางตาก็ได้ ทางหูก็ได้ ทางจมูกก็ได้ ทางลิ้นก็ได้ ทางกายก็ได้ ทางใจก็ได้

สำหรับทางปัญจทวารวิถีสืบใหม่ว่า ปัญจทวารารวชชนจิตไม่ใช่ภวังคจิต เพราะฉะนั้นปัญจทวารารวชชนจิตเป็นวิถิจิต ประเภทยเหตุกกิริยาจิต เมื่อปัญจทวารารวชชนวิถิจิตดับไปแล้ว ถ้าเป็นอารมณ์ที่กระทบกับทางจักขุทวาร จักขุวิญญาณก็เกิด ถ้าเป็นอารมณ์ที่กระทบกับทางสัททวาร สัททวิญญาณก็เกิด ถ้าเป็นอารมณ์ที่กระทบกับทางसानทวาร สานวิญญาณก็เกิด ถ้าเป็นอารมณ์ที่กระทบกับทางสิวัตวาร สิวาวิญญาณก็เกิด ถ้าเป็นอารมณ์ที่กระทบกับทางกายทวาร กายวิญญาณก็เกิด

จิต ๕ ดวง หรือ ๑๐ ดวงนี้ เป็นอเหตุกวิบากจิต เมื่อจิต ๕ ดวง หรือ ๑๐ ดวงนี้ดับไปแล้ว จิตที่เกิดต่อ คือ สัมปฏิจฉนจิต เป็นอเหตุกวิบากจิต เมื่อสัมปฏิจฉนจิตดับไปแล้ว สันตிரณจิตที่เกิดต่อ เป็นอเหตุกวิบากจิต เมื่อสันตிரณจิตดับไปแล้ว มโนทวารารวชชนจิตเกิดขึ้นทำโผฏฐัพพกิจ เป็นอเหตุกกิริยาจิต เมื่อโผฏฐัพพจิตดับไปแล้ว ชวนจิตเกิดขึ้น ถ้าเป็นจิตของพระอรหันต์ อเหตุกจิตที่เป็นชวนจิตจะเกิดขึ้นได้

ดวงหนึ่ง คือ หลิตุปปาทจิต เป็นอเหตุกิริยาจิต แต่สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์
ชวนจิตจะไม่ใช่อเหตุกจิตเลย ต้องเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตเท่านั้น

ถ. สติปัฏฐาน ๔ นี้ ตามอภิธรรมท่านแสดงไว้ว่า จะเกิดประกอบใน
โลกุตตรจิต การที่เราเจริญสติปัฏฐานนี้ ถ้ายังไม่ถึงโลกุตตรจิต จะเรียกสติปัฏฐาน
หรือไม่

สุ. ในมหาสติปัฏฐาน ๔ ทรงแสดงไว้ ขณะที่สติเกิดขึ้นระลึกกายก็เป็น
สติปัฏฐาน ระลึกภูเวณาก็เป็นสติปัฏฐาน เวลาที่สติเกิดขึ้นระลึกลักษณะของจิต
แล้วแต่ว่าจะเป็นสราคจิต หรือวितราคจิตก็ตามแต่ ขณะนั้นไม่ได้มีนิพพานเป็นอารมณ์
ไม่ใช่โลกุตตรจิต แต่สราคจิต วิตราคจิตเหล่านั้นก็เป็นสติปัฏฐาน หรือแม้แต่ธรรมใด ๆ
ที่เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ปรากฏ สติระลึก ก็เป็นธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ก่อนที่จะถึงอุโบสถศีลองค์ที่ ๕ ขกกล่าวถึงเรื่องของการพูด ซึ่งพระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงไว้ใน **พหูภาณีสสูตร** ซึ่งในชีวิตประจำวัน แต่ละท่านจะพูดมากพูดน้อย
ประการใด ก็แล้วแต่อัธยาศัยที่สะสมมา

อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พหูภาณีสสูตร ข้อ ๒๑๔ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้พูดมาก ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ พูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเพ้อเจ้อ ๑ เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้พูดมาก ๆ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ มีอยู่ในบุคคลผู้พูดพอประมาณ
๕ ประการเป็นไฉน คือ ไม่พูดเท็จ ๑ ไม่พูดส่อเสียด ๑ ไม่พูดคำหยาบ ๑ ไม่พูดเพ้อ-
เจ้อ ๑ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล มีอยู่ในบุคคลผู้พูดพอประมาณ
ฯ

จบ สูตรที่ ๔

พระสูตรนี้เพียงแต่จะเตือนให้ท่านผู้ฟังระลึกถึงตัวของท่านเองจริง ๆ ว่า ท่านเป็นผู้พูดมาก หรือว่าท่านเป็นผู้พูดพอประมาณ ถ้าท่านเป็นผู้ที่พูดมาก ลองระลึกดูว่าจิตประเภทใดทำให้เกิดคำพูดต่าง ๆ เหล่านั้น ถ้าเป็นผู้ที่พูดมาก มีเรื่องมากที่จะพูด เป็นไปได้ไหมที่อาจจะพูดเท็จบ้าง พูดส่อเสียดบ้าง พูดคำหยาบบ้าง หรือพูดเพ้อเจ้อบ้าง ซึ่งถ้าท่านผู้ใดพูดอย่างนี้ ก็เพราะว่าสะสมมาที่จะเป็นผู้พูดมากอย่างนี้ เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ้าท่านเป็นผู้ที่พูดมาก คำพูดของท่านส่วนมากเป็นอย่างไร เป็นการพูดเท็จมากหรือน้อย หรือไม่มี เป็นการพูดส่อเสียดมากหรือน้อย หรือไม่มี เป็นการพูดคำหยาบมากหรือน้อย หรือไม่มี เป็นการพูดเพ้อเจ้อบ้างหรือไม่ บางท่านพูดมาก พูดสนุก แต่ไม่ใช่พูดเท็จ ไม่ใช่พูดส่อเสียด ไม่ใช่พูดคำหยาบ แต่เมื่อพูดมากแล้ว คำพูดที่ไม่เป็นประโยชน์ย่อมมี ซึ่งเป็นคำพูดเพ้อเจ้อ

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านรู้สภาพธรรมที่ท่านสะสมมา และรู้เหตุปัจจัยที่ให้เกิดว่าอย่างนั้น ๆ การที่รู้ความจริงอย่างนั้น จะทำให้ท่านสามารถที่จะสะสมอุปนิสัย ในการที่จะเปลี่ยนจากคำพูดที่เกิดเพราะอกุศลจิต ให้เป็นคำพูดที่เกิดเพราะกุศลจิต เพราะถ้าเคยเป็นคนพูดมาก จะให้เปลี่ยนเป็นคนพูดน้อยก็ยาก ต้องอาศัยการอบรมสะสมปัจจัยต่อไปอีกมากทีเดียว แต่ถึงแม้ว่าจะพูดมาก ถ้าระลึกได้ และพูดน้อยไปในเรื่องที่เป็นกุศล ก็ย่อมจะกระทำได้ ในการที่จะให้คำพูดน้อยไปในธรรมะ ซึ่งย่อมเป็นประโยชน์ทั้งสำหรับผู้ฟังและสำหรับตัวท่านผู้พูดด้วย เพราะว่าคำพูดที่เป็นไปในธรรมะในกุศลธรรมนั้น ย่อมเป็นการที่จะเตือนให้สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นได้

ท่านที่มีมิตรสหาย และเคยคุยกันด้วยเรื่องต่าง ๆ พอศึกษาธรรมะแล้ว สนทนากันเรื่องธรรมะได้ไหม ก็ได้ จิตน้อยไปในธรรมะ มีโอกาสที่จะได้เข้าใจธรรมะชัดเจนละเอียดขึ้น และเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สติที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม โดยเฉพาะเมื่อเป็นการสนทนากันในเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน

บางท่านก็มีปัญหา พอสนทนากันในเรื่องการเจริญสติปัฏฐานว่า กำลังเห็น
เดี๋ยวนี้ กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ สติก็เกิดได้ ท่านก็มีปัญหาว่า พอสติเกิดก็เหมือนกับเป็น
ตัวตน คล้าย ๆ กับมีตัวตนได้ยินว่า ให้สติเกิด สติจึงได้เกิดขึ้น ซึ่งตามความเป็นจริง
สติที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เกิดเพราะเหตุปัจจัย แต่เมื่อเคยยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน
เมื่อสติเกิดก็ยังคิดว่าเป็นตัวตนที่ให้สติเกิด เพราะได้ยินว่าควรให้สติเกิดในขณะนั้น
ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ความเป็นตัวตนมีอยู่มากเหลือเกิน ในขณะที่ปัญญายังไม่รู้ชัดใน
ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้งปวงที่เกิดปรากฏ

ถ. คนพูดมากจะเข้าถึงนรก ถ้าพูดพอประมาณจะไปสวรรค์ อาจารย์
บรรยายตั้ง ๒ ชั่วโมง จะเรียกว่าพูดมากไหม ก็ไม่ได้ว่าอาจารย์ คำว่าพูดมากนั้น
บาลีเขาใช้คำว่า พหุวาจา อย่างอาจารย์เขาเรียกว่า บรรยายธรรม หรือธัมมสากัจฉา
การสนทนาธรรม ไม่ใช่พหุวาจา ที่จะให้ตกนรก ขอให้นึกถึงศัพท์บาลีที่แสดง

สุ. พูดมาก พูดอะไรมาก ต้องทราบด้วยว่า พูดอะไรมาก ถ้าเป็นกุศลจิต
ยิ่งมากยิ่งดีใช้ไหม แม้แต่พระมหากษัตริย์ของพระผู้มีพระภาคที่ทรงแสดงธรรมไม่ใช่
น้อยเลย แต่เพื่อประโยชน์ เพราะฉะนั้น การที่สติเกิด ทำให้รู้ว่าที่พูดนี้ด้วยจิตอะไร
เป็นประโยชน์ของสติที่เมื่อระลึกรู้ ก็สามารถที่จะรู้ถึงสภาพของจิตที่ทำให้พูดอย่าง
นั้น ๆ ได้

เวลาที่นึกอยากจะได้อัตถุปัจจัยอะไร พูดหรือเปล่า ถ้าระลึกได้ ก็รู้ว่า คำพูด
อย่างนั้นเกิดขึ้นเพราะจิตปรารถนาต้องการในวัตถุปัจจัย แต่เวลาที่สนทนาธรรม น้อม
ไปในเรื่องของธรรมะมากขึ้น นั่นเป็นประโยชน์ และถ้ายังสนทนากันเพื่อให้เกิดความ
เข้าใจชัดเจน ลึกซึ้ง ละเอียดยิ่งขึ้น ก็ยังเป็นประโยชน์

ณ. พูดมาก มุสาวาจา สัมผัสปลลาปะ ในองค์ของศีล มีคำว่าวาจาอย่างนั้น
แต่อย่างการแสดงธรรม คุยธรรม เขาเรียกว่า ธัมมสากัจฉา หรืออย่างที่อาจารย์
บรรยาย เขาเรียกบรรยายธรรม อย่างพระพุทธเจ้าท่านแสดง เรียกว่าแสดงธรรม
ไม่ใช่คำว่า วาจา พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอน เรียกว่าเทศนานุสาสนีย์ ไม่ใช่พูด ไม่ใช่คำ
ว่าวาจา แต่คำว่าวาจานี้ ใช้ในศีล เช่น มุสาวาจา สัมผัสปลลาปวาจา พหุวาจา คือ

พูดมาก แต่ในภาษาไทย เทศนาที่ว่าพูด ถัมมสาก็จกาก็ว่าพูด วาจาก็ว่าพูด ก็เลยทำให้สงสัย แต่ศัพท์จริงมันแยกกัน

ส. เพื่อประโยชน์ของท่านผู้ฟัง สติควรเกิดขึ้นระลึกรู้ในขณะที่พูด เพื่อจะได้รู้ชัดว่า คำพูดนั้นเกิดจากจิตประเภทใด ถ้าท่านมีเมตตาต่อคนอื่น ทักทายไต่ถามถึงสุขภาพขณะนั้นด้วยเมตตา เป็นกุศลจิตก็ได้ หรือว่าบางทีกุศลจิตไม่เกิด คำพูดในลักษณะเดียวกัน ประโยคเดียวกัน แต่เป็นไปด้วยอกุศลจิตก็ได้ เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องของสติที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม จึงจะรู้ตามความเป็นจริงว่าขณะนั้นเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตที่เป็นปัจจัยให้เกิดคำพูดนั้น ๆ ขึ้น

ขอล่าวถึงอุโบสถศีลองค์ที่ ๕ ใน **อังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต สังฆิตตสูตร** ข้อ ๑๓๑ ซึ่งมีข้อความว่า

พระอรหันต์ทั้งหลายละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในวันนี้ แม้เราก็ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๕ นี้ ฯ

สำหรับบางท่าน ไม่ยากเลยในการที่จะงดเว้นการดื่มสุราเมรัย และการเสพของมีนเมาต่าง ๆ แต่บางท่านรู้สึกว่ายาก ที่จะไม่ยากหรือที่จะยาก ก็แล้วแต่อุปนิสัยที่สะสมมาต่าง ๆ กัน บางท่านที่ฟังเรื่องแนวทางเจริญวิปัสสนา ท่านพอใจมากที่ไม่ได้ห้ามท่านดื่มสุรา ซึ่งที่จริงไม่ใช่เรื่องการห้าม แต่เป็นเรื่องของบุคคลที่เห็นประโยชน์ในการงดเว้นการดื่มน้ำเมา การดื่มสุราเมรัย การเสพของมีนเมาต่าง ๆ เพราะว่าพระผู้มีพระภาคทรงแสดงถึงโทษของการเสพของมีนเมาไว้ และการที่จะงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย การเสพของมีนเมา จะเห็นได้ว่า เป็นการอบรมอุปนิสัยปัจจัยที่จะทำให้ไม่ติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจิตต โดยเฉพาจะไม่ให้เกิดการขาด

สติสัมปชัญญะ เพราะจุดประสงค์ของการศึกษาธรรมก็ดี การปฏิบัติธรรมก็ดี ก็คือ การ پاکเพียรที่จะละคลาย ขัดเกลา และดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะพิจารณา และเห็นโทษของการดื่มสุราเมรัยและเสพของเสพติดว่า เป็นการทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ แต่ว่าแต่ละท่านก็ต่างกันไปตามอัธยาศัย บางท่านขณะที่กำลังอบรมเจริญสติปัฏฐานก็จริง แต่อุปนิสัยปัจจัยที่สะสมมาที่จะให้เป็นผู้ที่เสพสุรา ท่านกล่าวว่า ท่านยังดื่มสุราเมรัย แต่ไม่มากพอประมาณ อาจจะก่อนอาหารนิดหน่อย หรือหลังอาหารนิดหน่อย

แต่อย่างไรก็ตาม ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นเป็นไป ย่อมมาจากการสะสมของปัจจัยอย่างละเอียดที่ละเล็กทีละน้อย ซึ่งการที่ท่านยังมีความพอใจในรสสุราอยู่ ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการสะสมอุปนิสัยปัจจัยความพอใจในรสสุราที่ละเล็กทีละน้อยอย่างละเอียด ผลก็คือ ยังคงเสพอยู่ ยังคงดื่มอยู่ แต่ถ้าท่านผู้ใดต้องการที่จะงดเว้น และสะสมอุปนิสัยปัจจัยที่จะงดเว้น ท่านอาจจะงดเว้นในปัจจุบันชาตินี้ได้ นั่นก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

๔๘๕

ส. การที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้ ต้องโดยการรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลจริง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะห้ามใคร แต่เป็นเรื่องที่ผู้ใดมีศรัทธา ใครที่จะอบรมเจริญปัญญา และรู้ว่าถ้าเสพสุราเมรัย สติจะไม่เกิดขึ้นประจักษ์แจ้งลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เพราะว่าการเสพสุราเมรัยย่อมเป็นปัจจัยให้ขาดสติสัมปชัญญะ

อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต อติตตสูตร ข้อ ๕๔๘ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความอึดในการเสพสิ่ง ๓ อย่างไม่มี ๓ อย่างเป็นไฉน คือ ในการเสพความหลับ ๑ ในการดื่มสุราและเมรัย ๑ ในการเสพเมถุนธรรม ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความอึดในการเสพสิ่ง ๓ อย่างนี้แล ไม่มี ฯ

มีผู้ใดจะคัดค้านไหม ใครจะทราบถึงกิเลสที่สะสมไว้อย่างละเอียดที่เป็นเชื้อเป็นปัจจัยอยู่ในจิต อาจจะไม่มียปัจจัยที่จะให้เกิดปรากฏลักษณะของกิเลสนั้น ๆ ในปัจจุบันชาตินี้ ไม่มีสิ่งแวดล้อมที่จะให้เกิดกิเลสอย่างนั้น ๆ ในปัจจุบันชาตินี้ แต่การสะสมความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ในการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้นละเอียดมาก แม้ว่าร่างกายนี้จะต้องการพักผ่อน มีความจำเป็นที่จะต้องพักผ่อนหลับนอนก็จริง แต่ถ้าไม่รู้จักความจริงว่า พักผ่อนเพื่ออะไร หลับเพื่ออะไร ซึ่งบางท่านก็ไม่อึดในการที่จะนอนเลย ท่านที่ชอบนอน หรือว่าเพราะง่วง เพลีย เหนื่อยอ่อน ควรแก่การที่จะพักผ่อนจึงนอน และถ้าตื่นในตอนดึก อยากจะนอนต่อ หรือระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อบรมเจริญสติปัฏฐานได้ ทุกขณะตื่น หรือว่าอยากจะหลับต่อ ก็เป็นเรื่องของอภยาศัยของแต่ละบุคคล แล้วแต่ปัจจัยที่สะสมมา แล้วแต่สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันชาตินี้ด้วย

บางท่านไม่ทราบในการที่ท่านสะสมมาและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน แต่ท่านบอกว่า เวลาที่ท่านตื่นมาแล้ว ท่านนั่งเฉย ๆ ซึม ๆ ง่วง ๆ เคยเป็นอย่างนี้บ้างหรือเปล่า

ตื่นมาแล้วไม่ได้ทำอะไร นิ่งเฉย ๆ ซึม ๆ ง่วง ๆ นาน ๆ ไม่ได้มีความกระปรี้กระเปร่า ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่มีการประกอบกิจการงานใด ๆ เลย เพราะว่าชีวิตของท่านตั้งแต่เด็กพรังพรอมไปด้วยบริวารคอยรับใช้ โดยที่ท่านไม่ต้องทำอะไรเลย เพราะฉะนั้น เมื่อตื่นขึ้นก็นิ่งเฉย ๆ ง่วง ๆ ซึม ๆ ไม่ต้องทำอะไร คอยคนมาปรนนิบัติ แต่ภายหลังท่านเห็นโทษว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลจิตที่ควรจะต้องจะขัดเกลา และวิธีที่ประเสริฐที่สุด คือ อบรมเจริญสติปัฏฐาน ประกอบกิจกรรมดาในชีวิตประจำวันที่จะขจัดความง่วงซึมซึ่งเป็นอกุศลธรรม

เพราะฉะนั้น แต่ละท่านจะได้ทราบชีวิตตามความเป็นจริงของท่านเองและบุคคลอื่น ซึ่งมีการสะสมมาต่าง ๆ กันด้วย และจะเห็นจริงว่า ตราบใดที่ยังไม่ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ยังมีความพอใจยึดถือนามธรรมและรูปธรรมเป็นตัวตน ความอึดในการเสพสิ่ง ๓ อย่างนี้ ย่อมไม่มี แม้ในการเสพความหลับ ตื่นมาแล้ว ยังอยากจะนอนต่อไปอีก บางท่านอ้างว่าเพื่อสุขภาพ เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรง แต่นั่นเป็นความกังวลประการหนึ่งในตัวตน ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นตรงตามความเป็นจริง ก็จะละความกังวลแม้ในสุขภาพด้วย

ถ. มียูครั้งหนึ่งได้ประสบกับตัวเอง ในศีลข้อสุรา คือ พบเพื่อนโดยบังเอิญ ไม่ได้นัดหมายกันมาก่อน ก็ไปรู้ระด้วยกัน จากนั้นก็ทราบว่า เพื่อนจะไปต่างประเทศ เห็นว่าจะไม่ได้เจอกันอีกนาน ก็ขอโอกาสเลี้ยงส่งสักมื้อ ตอนนั้นอากาศกำลังร้อน เข้าไปในร้านอาหารและสั่งเปียร์เย็น ๆ พอดื่มเปียร์ไป ก็นึกขึ้นได้ว่า วันนี้วันพระ เราสมาทานอุโบสถศีลไว้ เมื่อดื่มเข้าไปแล้ว ก็เลยนึกว่า ดื่มแล้วดื่มเลยจะหยุดดื่มได้อย่างไร ไหน ๆ จะเลี้ยงส่งเพื่อนแล้ว แต่ก็ดื่มต่อด้วยความไม่สบายใจ เพราะศีลขาดไปข้อหนึ่งแล้ว สติขึ้นศีลมาไม่ทัน

ขณะที่ดื่มนั้น รสขมปรากฏ ก็พิจารณารูปทางลิ้น พิจารณาว่าขมนั้นก็เป็นรูป เนื่องจากเริ่มเจริญสติใหม่ ๆ ผมก็สงสัยอยู่ทุกครั้งว่า รสขมนี้อะไรหรือนาม อยากจะเรียนถามอาจารย์ว่า ในขณะที่เราผัสผัส หรือขณะที่ปฏิบัติตนไปในทางที่ไม่เป็นกุศลนั้น

สติจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ เช่น สมมติว่าขณะที่เรากำลังทำช้อนั้น ทำไปด้วย สติเกิดขึ้นมาด้วย จะเป็นไปได้หรือไม่

ส. ผู้ที่สมบูรณ์ในศีล ๕ คือ พระอริยบุคคลตั้งแต่ขั้นพระโสดาบัน เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่ยังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล มีการล่วงศีลได้ ซึ่งท่านผู้ฟังจะสังเกตได้ว่า ในการอบรมเจริญสติปัฏฐานที่ท่านเคยได้ฟัง และท่านได้เคยอบรมแล้ว แม้ว่าในขณะนั้นท่านดื่มของมึนเมา รสขมปรากฏ สติก็เกิดได้ แต่อย่าให้ถึงขั้นมึนเมาขาดสติสัมปชัญญะ และการที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องการละเว้นการดื่มสุราและเมรัย ก็เพราะว่าคนส่วนมากจะเริ่มจากการดื่มทีละเล็กทีละน้อย ไม่เห็นโทษ และก็เพิ่มขึ้น จนขาดสติสัมปชัญญะ

สำหรับผู้รักษาศีล เห็นโทษจึงได้รักษา และก็เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานด้วย สิ่งที่ผ่านมาแล้ว ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แม้สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือว่าสิ่งที่กำลังปรากฏ ถ้าสติสามารถที่จะเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริงได้ ก็เป็นการอบรมปัญญาที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แต่ขอให้ทราบว่า ถ้าขณะนั้นเสพสุราเมรัยจนถึงขาดสติสัมปชัญญะแล้ว สติจะไม่เกิด ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้เลย

ที่ท่านผู้ฟังกล่าวว่า ยังสงสัยอยู่นั่นเองว่า เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม สิ่งที่ปรากฏ สภาพที่ปรากฏ เป็นรสขม เป็นนามธรรมไม่ได้ สภาพที่ปรากฏ สีสนัณณะที่ปรากฏทางตาเป็นนามธรรมไม่ได้ เพราะเหตุว่าเป็นสภาพที่ปรากฏทางตา เสี่ยงเป็นนามธรรมไม่ได้ เพราะมีลักษณะของเสี่ยง คือ สิ่งที่กำลังปรากฏ ในขณะนั้นปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้น สภาพของสีก็ดี เสี่ยงก็ดี กลิ่นก็ดี รสก็ดี โผฏฐัพพะก็ดี เป็นนามธรรมไม่ได้ เพราะฉะนั้น ในขณะที่สติระลึก เป็นการระลึกเพื่อที่จะรู้ว่า รูปธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงรูปแต่ละรูปที่ปรากฏแต่ละทาง

ส่วนการที่จะระลึกรู้ในนามธรรม เช่น ทางตา สีสนัณณะปรากฏไม่ได้ ต้องมีสภาพที่กำลังรู้ในสีสนัณณะที่ปรากฏนี้ สีสนัณณะนี้จึงปรากฏได้ กำลังรู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา อากาธู ธาตุรู้ นั่น เป็นนามธรรม

ฟังบ่อย ๆ และค่อย ๆ ระวัง จะรู้ได้จริง ๆ ว่า ชาติรู้ อากาเร็นนั่น เป็นเพียง อากาเร็นนั่น เวลาที่เสียงปรากฏ ถ้าไม่มีอากาเร็นนั่น ไม่มีชาติรู้ในเสียง ในขณะนั้น เสียงปรากฏไม่ได้ เสียงปรากฏเป็นเสียง แต่ว่าขณะนั้นมีอากาเร็นนั่นมีอากาเร็นนั่นเป็นนามธรรม แต่ละทวาร ต้องค่อย ๆ สำเนียง สังเกต พิจารณา จนสามารถที่จะรู้ได้ว่า มีชาติรู้จริง ๆ และชาติรู้แต่ละลักษณะนั้นต่างกันแต่ละทวาร

ชาติรู้ทางตา รู้สีสัณณะที่กำลังปรากฏ ชาติรู้ทางหู รู้เสียงขณะนี้ ชาติรู้รู้เสียงไม่ใช่รู้สี ขณะที่เย็น ร้อน อ่อน แข็งกำลังปรากฏ ขณะนั้นชาติรู้ร้อน ชาติรู้แข็ง ชาติรู้เย็น ชาติรู้ร้อน กำลังรู้ร้อน รู้แข็ง รู้เย็น รู้ร้อน ไม่ใช่ตัวตนที่กำลังรู้ แต่มีอากาเร็นนั่นในอ่อน ในแข็ง ในเย็น ในร้อนที่กำลังปรากฏ

ต้องอบรมไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเพิ่มความรู้ขึ้นว่า สติระลึกรู้ในชาติรู้จริง ๆ หรือในรูปธรรมที่กำลังปรากฏ

สำหรับการเสพสุรา ผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าดเว้นเป็นสมุจเฉท แต่ผู้ที่กำลังอบรม เจริญสติปัญญาแล้วแต่อุปนิสัยปัจจัยว่า ท่านมีอุปนิสัยปัจจัยที่จะบรรเทา ละคลาย หรือว่าจะดเว้น ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

สำหรับเรื่องของความอิมในการเสพสิ่ง ๓ อย่างย่อมไม่มี และการอิมในการเสพ ความหลับไม่มี ถึงแม้ว่าเป็นพระอริยเจ้า เป็นพระอริยสาวกแล้ว ถ้าไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ยังมีความง่วง ความง่วงยังครอบงำได้ เมื่อเป็นเพียงพระโสดาบันบุคคลไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ยังมีกิเลส มีอกุศล ซึ่งเมื่อมีปัจจัยก็เกิดขึ้น

อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต โมคคัลลานสูตร ข้อ ๕๘ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าเกสกลา มิคทายวัน ใกล้สูงสุด-
मारคิรนคร แคว้นภคคะ ก็สมัยนั้นแล ท่านมหาโมคคัลลานะนั่งเฝ้าอยู่ ณ
บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็น
ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งเฝ้าอยู่ ณ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ ด้วย
ทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุมนุษย์ ครั้นแล้ว ทรงหายจากเกสกลามิคทายวัน ใกล้
สูงสุดमारคิรนคร แคว้นภคคะ เสด็จไปปรากฏเฉพาะหน้าท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ณ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้หรือ
คู้แขนที่ยืด ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดแล้ว ครั้นแล้วได้ตรัสถาม
ท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

ดูกร โมคคัลลานะ เธอ่ง่วงหรือ ดูกร โมคคัลลานะ เธอ่ง่วงหรือ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า

อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร โมคคัลลานะ เพราะเหตุนี้แหละ เมื่อเธอมีสัญญาอย่างไรอยู่ ความ
ง่วงนั้นย่อมครอบงำได้ เธอพึงทำไว้ในใจซึ่งสัญญานั้นให้มาก ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอ
ละความง่วงนั้นได้

ถ้าเธอยังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงตรึกตรอง พิจารณาถึงธรรมตามที่ตนได้สดับ
แล้ว ได้เรียนมาแล้วด้วยใจ ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอละความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงสาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมาแล้ว ได้เรียน
มาแล้วโดยพิสดาร ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอละความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงยอนช่องหูทั้งสองข้าง เอามือลูบตัว ข้อนี้จะเป็น
เหตุให้เธอละความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงลุกขึ้นยืน เอน้ำล้างตา เหลียวดูทิศทั้งหลาย
แห่งนาคาวนักษัตรฤกษ์ ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอละความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงทำในใจถึงอาโลกสัญญา ตั้งความสำคัญในกลางวัน
ว่า กลางวันอย่างไร กลางคืนอย่างนั้น กลางคืนอย่างไร กลางวันอย่างนั้น มีใจ
เปิดเผยอยู่ฉะนี้ ไม่มีอะไรหุ้มห่อ ทำจิตอันมีแสงสว่างให้เกิด ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอละ
ความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงอธิษฐานจงกรม กำหนดหมายเดินกลับไปกลับมา
สำรวจอินทรีย์ มีใจไม่คิดไปในภายนอก ข้อนี้จะเป็นเหตุให้เธอละความง่วงนั้นได้

ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึ่งสำเร็จสี่หยา คือ นอนตะแคงเบื่องขวา ข้อน
เท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำความหมายในอันจะลุกขึ้น พอตื่นแล้ว พึ่งรีบลุก
ขึ้นด้วยตั้งใจว่า เราจักไม่ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอนข้าง
ความสุขในการเคลิ้มหลับ

ดูกร โมคคัลลานะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ท่านผู้ฟังจะเห็นพระมหากรุณาของพระผู้มีพระภาคที่ทรงโอวาทเตือน แม้แต่
กำลังโง่งมงาย ซึ่งไร้ประโยชน์ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงเห็นประโยชน์ของการที่จะให้
บุคคลที่สามารถจะรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมเป็นผู้ที่ละเลย เกียจคร้านในการที่สติ
จะระลึกรู้ เพราะทรงเห็นจริง ๆ ว่า ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ เป็นทุกข์เหลือเกิน แม้ว่า
จะเป็นพระโสดาบันแล้วก็จริง แต่อย่างมีโทมนัสเวทนา ยังมีสภาพธรรมที่เป็นอกุศลที่
เกิดขึ้น ทำให้จิตเต็มไปด้วยความกระสับกระส่าย ความคับแค้น ความเดือดร้อนใจ
ต่าง ๆ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงโอวาท แม้ว่าพระผู้มีพระภาคจะอยู่ป่า
เภสกลามิคทายวัน และท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งโง่งมงายอยู่ ณ บ้านกัลลวาล-
มุตตคาม ก็ยังทรงเกื้อกูลท่านพระมหาโมคคัลลานะ ด้วยการทรงโอวาทให้เห็น
ประโยชน์ของการที่จะไม่โง่งมงาย

ถ. การแสดงธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ไปโปรดท่านพระมหา-
โมคคัลลานะนั้น ผมเห็นด้วย แต่เวลาจะปฏิบัติ ทำไม่ได้ บางครั้งอ่านหนังสือธรรมะ
ต่าง ๆ อ่านไม่เท่าไร ง่วง เมื่อง่วงแล้ว บางครั้งก็ไม่รู้ หลับเลย บางครั้งก็แข็งใจสู้
แต่ก็สู้ไม่ได้ก็ขณะ อาจหายง่วงได้สัก ๕ นาที ๑๐ นาที ก็ง่วงอีก ครั้งที่ ๒ หลับเลย
จะสู้ถึงครั้งที่ ๓ ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้นึกถึงสัญญา นึกถึงอาโลกสัญญา
ให้เหงานดูดาว ให้ล้างหน้า ให้ดึงหู อะไรต่าง ๆ อย่างนี้ สู้ไม่ไหว ไม่ถึงเด็ดขาด
ใจไม่สู้

สุ. ก็แล้วแต่เหตุปัจจัย เวลาที่ร่างกายอ่อนเพลียเหนื่อยอ่อน ต้องการ
พักผ่อน ก็หลับโดยที่ฝืนไม่ได้ แต่อย่ายินดีพอใจในการหลับ ส่วนที่จะต้องหลับก็หลับ
แม้แต่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ประการสุดท้ายก็คือ ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึ่ง

สำเร็จสี่หไสยา คือ นอนตะแคงเบื้องขวา ช้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ
ทำความเข้าใจในอันจะลุกขึ้น พอตื่นแล้วพึงรีบลุกขึ้นด้วยตั้งใจว่า เราจักไม่ประกอบ
ความสุขในการนอน ความสุขในการเอนข้าง ความสุขในการเคลิ้มหลับ

ถ้าท่านผู้ฟังไม่เป็นผู้ที่ใคร่ในการนอน หรือว่าจะประกอบความสุขในการนอน
ในการเอนข้าง ในการเคลิ้มหลับ ก็เป็นเรื่องของร่างกายที่จะต้องพักผ่อน

๔๘๖

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร โมคคัลลานะ เพราะเหตุอันนั้นแหละ เธอพึงศึกษาอย่างนี้อีกว่า เราจักไม่
ชูงวง (ถือตัว) เข้าไปสู่ตระกูล

ดูกร โมคคัลลานะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ถ้าภิกษุชูงวงเข้าไปสู่ตระกูล และ
ในตระกูลมีกรณีกิจหลายอย่าง ซึ่งจะเป็นเหตุให้มนุษย์ไม่ใส่ใจถึงภิกษุผู้มาแล้ว
เพราะเหตุอันนั้น ภิกษุย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เดียวนี้ใครหนอยุงให้เราแตกในสกุลนี้
เดียวนี้ดูมนุษย์พวกนี้มีอาการอดทนระอาใจในเรา เพราะไม่ได้อะไร เธอจึงเป็นผู้
เก้อเขิน เมื่อเก้อเขิน ย่อมคิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม
จิตย่อมห่างจากสมาธิ ฯ

นี่คือชีวิตตามแบบของบรรพชิต ท่านสละอาครบ้านเรือน สละชีวิตของ
ฆราวาส แต่เมื่อกิเลสยังมีอยู่ จะหมดความปรารถนาในวัตถุปัจจัยได้ไหม และจะมี
ความคิดฟุ้งซ่าน กระสับกระส่าย เป็นเหตุให้สติไม่เกิดระลึกรู้ลักษณะของนามธรรม
และรูปธรรมตามลักษณะในชีวิตของบรรพชิต ซึ่งชีวิตก็ต่างกับฆราวาสอยู่แล้ว แต่แม้
กระนั้นก็ยังมียปัจจัยที่จะให้ฟุ้งซ่าน ที่จะให้คิดไปต่าง ๆ นานา แม้ว่าการคิดนั้นจะไม่ใช่
การคิดตามเรื่องของฆราวาสก็จริง แต่ก็ยังมีกิเลสปัจจัยที่จะให้คิดฟุ้งซ่านตามแบบของ
บรรพชิตได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะเป็นพระภิกษุอรวิยสาวก แต่กิเลสก็ยังครอบงำ
ได้มากตามความเป็นจริง

สมมุติว่า มีพระภิกษุริยะเข้าไปสู่บ้านท่าน ท่านจะเป็นอย่างไร ดีใจมาก แต่
อย่าลืมว่า กรณีกิจของฆราวาสมีมาก จะดีใจมากอยู่ได้นานไหม ประเดี๋ยวก็ต้อง
ไปทำธุระกิจของฆราวาส เพราะฉะนั้น ถ้าภิกษุชูงวงเข้าไปสู่ตระกูล และในตระกูลมี
กรณีกิจหลายอย่าง ซึ่งจะเป็นเหตุให้มนุษย์ไม่ใส่ใจถึงภิกษุผู้มาแล้ว เพราะเหตุอันนั้น

ภิกษุย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เดียวนี้ใครหนอยุ่งให้เราแตกในสกุลนี้ เดียวนี้ดูมมนุษย์พวกนี้มีอาการอดทนระอาใจในเรา เพราะไม่ได้อะไร เธอจึงเป็นผู้ก่อเขิน เมื่อก่อเขิน ย่อมคิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ ฯ

ไม่สงบแล้ว ก็เป็นเรื่องของกิเลสที่ยังมี ซึ่งจะหมดสิ้นไปได้จริง ๆ ก็เมื่อขัดเกลามากมายหลายประการ ทุกด้าน ทั้งธรรม ทั้งวินัย พร้อมการเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้แจ้งแทงตลอด และดับกิเลสได้หมดสิ้นถึงความเป็นพระอรหันต์

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะฉะนั้นแหละ โมคคัลลานะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักไม่พูดถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่เข็ญกัน

ดูกร โมคคัลลานะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล เมื่อมีถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่เข็ญกัน ก็จำต้องหวังการพูดมาก เมื่อมีการพูดมาก ย่อมคิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ ฯ

ทรงโอวาทท่านพระโมคคัลลานะหลายประการ ซึ่งเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ สำหรับการที่จะขัดเกลาทั้งกายทั้งวาจาแม้บรรพชิต เพื่อที่จะได้เกื้อกูลแก่การที่สติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ให้อกุศลธรรมครอบงำได้

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าบรรพชิต ไม่ว่าฆราวาส พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วทั้งหมด ย่อมเกื้อกูลให้ท่านพิจารณา น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติขัดเกลากิเลสของท่านได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร โมคคัลลานะ อนึ่ง เราหาสรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงไม่ แต่มิใช่ว่าจะไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงก็หามิได้ คือ เราไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยหมู่ชนทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ก็แต่ว่าเสนาสนะอันใดเจียบ

เสียง ไม่อื้ออึง ปราศจากการสัญจรของหมู่ชน ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการ
ความสงบ ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงออกเร้น เราสรรเสริญความคลุกคลีด้วยเสนาสนะเห็นปานนี้
ฯ

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทท่านพระโมคคัลลานะทุกเรื่อง
ไม่เฉพาะแต่เรื่องสติเกิดระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งถึงแม้ว่าจะทรง
พราศสอนเพื่อที่จะให้สติเกิดระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม แต่สติก็ไม่มี
ปัจจัยที่จะเกิดขึ้นบ่อย ๆ เอง ๆ ได้ ถ้าไม่ขัดเกลากิเลสทั้งในเรื่องของทาน ในเรื่องของ
ศีล ในเรื่องของความสงบของจิต ในเรื่องของการที่จะเห็นคุณและโทษของธรรม
ทั้งหลายตามความเป็นจริง และถือบรมระสุมกุศล

ข้อความต่อไป

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะทูลถามพระผู้มี-
พระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงไรหนอ ภิกษุจึงเป็นผู้หลุด
พ้นแล้วเพราะสิ้นตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน มีธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะล่วง
ส่วน เป็นพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร โมคคัลลานะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้สดับว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรถือมั่น
ครั้งได้สดับดังนั้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดธรรมทั้งปวงด้วยปัญญาอันยิ่ง ครั้นรู้ชัดธรรมทั้ง
ปวงด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว
ได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี มิใช่สุขมิใช่ทุกข์ก็ดี ย่อมพิจารณา
เห็นความไม่เที่ยงในเวทนาเหล่านั้นนี้ พิจารณาเห็นความคลายกำหนด พิจารณาเห็น
ความดับ พิจารณาเห็นความสละคืน เมื่อเธอพิจารณาเห็นอย่างนั้น ๆ อยู่ ย่อมไม่ยึด
มั่นอะไร ๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้ง เมื่อไม่สะดุ้ง ย่อมปริญิพพาน

เฉพาะตัวที่เดียว ย่อมรู้ชัดว่า ซาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

ดูกร โมคคัลลานะ โดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่านั้นแล ภิกษุจึงเป็นผู้หลุดพ้น
แล้วเพราะสิ้นตัณหา มีความสำเร็จล่งส่วน เป็นผู้เกษมจากโยคะล่งส่วน เป็น
พรหมจารีล่งส่วน มีที่สุดล่งส่วน ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบ สูตรที่ ๘

แม้ในขณะนี้ ก็ควรที่จะให้พระธรรมที่ได้ฟังเกื้อกูลให้สติระลึกถึงเวทนา คือ
ความรู้สึกในขณะนี้บ้าง

ถ. การนอนอย่างสี่หาไสยามีประโยชน์อย่างไร และมีวิธีอะไรที่จะทำให้นอน
อย่างนั้นได้นาน ฯ

สุ. เป็นอาการของผู้ที่มีโรคหรือโรคเบาบาง การนอนของคนสังเกตได้
แต่จะท่านคงจะนอนไม่เหมือนกัน บางท่านก็นอนเรียบริบหรี่ และลักษณะของการนอน
ที่เรียบริบหรี่ คือ สี่หาไสยา นอนตะแคงข้างขวา ในอาการที่เรียบริบหรี่ เป็นลักษณะการ
นอนของผู้ที่ปราศจากโรคหรือผู้ที่มีโรคเบาบาง ซึ่งถ้าอบรมบ่อย ๆ ก็เป็นอย่างนั้นได้

เวลาที่เป็นเด็ก ก็นอนตามประสาเด็ก แต่ถ้าจะหัดเด็กให้นอนสวย ให้นอน
เรียบริบหรี่ ก็ต้องหัดตั้งแต่เด็กเหมือนกัน เด็กที่หัดแล้วกับเด็กที่ไม่หัด นอนผิดกัน เด็ก
บางคนพอมีแขกไปเยี่ยมจะต้องนอนด้วยกัน ก็นอนไม่กระดุกกระดิกเรียบริบหรี่ได้ นั่นก็
เป็นสิ่งที่สามารถจะขัดเกลา หัดได้ อบรมได้ ในเรื่องของการนอน ก็ควรที่จะให้อยู่ใน
ลักษณะที่เรียบริบหรี่ และถ้าอยากให้อยู่ในลักษณะนั้นนาน ๆ ก็ฝึกหัดให้เป็นอุปนิสัย
เป็นปัจจัยที่จะนอนเมื่อไรก็เป็นอย่างนั้นทุกที

อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต อาปัตติภยวรรค ข้อ ๒๔๖ ว่าด้วยการนอน ๔
อย่าง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ไสยา (การนอน) ๔ อย่างนี้ ๔ อย่างเป็นไฉน คือ

เปิดไสยา (นอนอย่างคนตาย) ๑ กามโกคิไสยา (นอนอย่างคนบริโภคกาม) ๑

สีหไสยา (นอนอย่างราชสีห์) ๑ ตถาคตไสยา (นอนอย่างตถาคต) ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็เปิดไสยาเป็นไหน คนตายโดยมากนอนหงาย นี่เราเรียกว่าเปิดไสยา ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กามโกคิไสยาเป็นไหน คนบริโภคกามโดยมากนอนตะแคงข้างซ้าย นี่เราเรียกว่ากามโกคิไสยา ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สีหไสยาเป็นไหน สีมหฤคราชย่อมสำเร็จการนอนข้างเบื้องขวา ซ้อนเท้าเลื่อมเท้า สอดหางเข้าในระหว่างโคนขา มั่นตืนขึ้นแล้วยืดกาย เบื้องหน้าแล้ว เหลียวดูกายเบื้องหลัง ถ้ามันเห็นความผิดปกติหรือความละปกติแห่งกาย มันย่อมเสียใจด้วยเหตุนี้ ถ้ามันไม่เห็นอะไรผิดปกติ มันย่อมดีใจด้วยเหตุนี้ นี่เราเรียกว่าสีหไสยา ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ตถาคตไสยาเป็นไหน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน นี่เราเรียกว่าตถาคตไสยา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ไสยา (การนอน) ๔ อย่างนี้แล ฯ

ถ. สงสัยคำว่า ชุทฺตง ขอให้อาจารย์อธิบายว่าคืออะไร

สุ. คำอธิบายมีในพระไตรปิฎก ในวงเล็บที่ว่า เราจะไม่ชุทฺตง (ถือตัว) เป็นการใช้คำที่ในยุคหนึ่งสมัยนั้นเข้าใจได้ว่า หมายความว่าถึงการถือตน การถือตัว การสำคัญในตน เวลาที่รู้สึกตัวเองเป็นผู้สำคัญ และคนอื่นไม่เอาใจใส่ ก็อาจจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน การคิดไปต่าง ๆ นานาได้

และพยัญชนะตอนหนึ่งที่ว่า ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงอธิษฐานจงกรม กำหนดหมายเดินกลับไปกลับมา สรรวมอินทรีย์ มีใจไม่คิดไปในภายนอก คงจะทำให้ท่านผู้ฟังอยากจะทราบว่าจะกรรมคืออะไร กล่าวคือ ถ้าอยู่ในอิริยาบถใดนาน ๆ ย่อมทำให้เมื่อยล้า และไม่เหมาะสมแก่สุขภาพ ถ้านั่งนานไป นอนนานไป ร่างกายก็อาจจะอ่อนแอ เพราะเหตุว่าไม่ได้ออกกำลังกาย ไม่ได้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ เพราะฉะนั้น สำหรับบางท่านซึ่งไม่ค่อยจะมีกิจการงาน ท่านก็อาจจะนั่งมากไป นอน

มากไป ไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ปฐมปณาสก์ จังคมสูตร** ข้อ ๒๙ มีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการจงกรม ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เดินจงกรมย่อมเป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล ๑ ย่อมเป็นผู้อดทนต่อการบำเพ็ญเพียร ๑ ย่อมเป็นผู้มีอาหารน้อย ๑ อาหารที่กิน ดื่ม เคี้ยว ลิ้มแล้วย่อมย่อยไปโดยดี ๑ สมานที่ได้เพราะการเดินจงกรมย่อมตั้งอยู่ได้นาน ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการเดินจงกรม ๕ ประการนี้แล ฯ

จบ สูตรที่ ๙

ผู้ฟัง ผมจะอธิบายศัพท์ จงกรม คืออะไร ผู้เรียนไวยากรรมบาลีจะรู้ จงกมตี หรือจงกรม คือ เดินกลับไปกลับมา ส่วนเดินข้ามไปฝั่งอื่น เขาเรียก คจฺจติ เดินไป ส่วนเดินจงกรม คือ เดินธรรมดา แต่เดินกลับไปกลับมา

ส. ขอขอบพระคุณท่านผู้ฟัง ที่ให้ความชัดเจนในเรื่องของพยัญชนะ จังกรม หมายความว่า การเดิน แต่สำหรับผู้ที่เกิดอาการโง่งมงายขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับ ท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั่นเธอพึงอธิษฐานจงกรม กำหนด หมายเดินกลับไปกลับมา สำรวมอินทรีย์ มีใจไม่คิดไปในภายนอก

นี่สำหรับผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน แต่ไม่ได้หมายความว่า มีแบบของการเดิน พิเศษ เป็นการเดินธรรมดา เป็นการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถตามปกติธรรมดา และ สำหรับอานิสงส์ของการเดินจงกรมใน **จังคมสูตร** ท่านผู้ฟังก็จะยังเห็นความชัดเจน ของประโยชน์ของการเดินนั่นเอง ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการจงกรม ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เดินจงกรมย่อม เป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล ๑

จริงใช่ไหม ท่านที่ไม่ค่อยเดิน เดินไหวไหม กับท่านที่เดินบ่อย ๆ เดินอยู่เสมอ ๆ ใครจะเดินได้ไกลกว่ากัน ก็ต้องเป็นท่านที่เดินบ่อย ๆ

ย่อมเป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล ๑ ย่อมเป็นผู้อดทนต่อการบำเพ็ญเพียร ๑ ไม่ว่าจะต้องใช้ความเพียรด้วยการเดินสักเท่าไร ท่านก็สามารถที่จะเดินได้

ยอมเป็นผู้มีอาพาธน้อย ๑ อาหารที่กิน ดิบ เคี้ยว ลิ้มแล้วยอมย่อยไปโดยดี ๑
นี่ก็เป็นประโยชน์ของการเดิน เพราะว่ามีผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ ไม่ให้มีการ
นั่ง หรือนอนอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น

ประการสุดท้าย

สมาธิที่ได้เพราะการเดินจงกรมย่อมตั้งอยู่ได้นาน

หมายความว่า ไม่ง่วง ไม่ซึม ไม่หลับ

ปกติโดยมาก ถ้านั่ง ๆ อยู่ก็ง่วง ถ้านอน ๆ อยู่ก็ง่วง แต่ว่าถ้าเดิน ขณะนั้นจะ
รู้สึกว่ามันไม่ง่วง ไม่ซึม หรือว่าไม่หลับ

เพราะฉะนั้น คำว่า สมาธิ ในที่นี้ ไม่ได้จำกัดว่า จะเป็นการเจริญสมถภาวนา
หรืออย่างไร เพียงแต่ว่าสำหรับบุคคลที่เดินในขณะนั้นยอมไม่ง่วง ไม่ซึม ไม่หลับ
เพราะเหตุว่ามีจิตสมาธิก็มี สัมมาสมาธิก็มี สมาธิที่เป็นสมถภาวนาก็มี สมาธิที่เป็น
การเจริญสติปัฏฐานก็มี แต่ว่าผู้ใดก็ตามที่เดิน ในขณะนั้นยอมทำให้ไม่ง่วง ไม่ซึม
ไม่หลับ ตามที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงกับท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงประโยชน์
ของการเดินจงกรม ซึ่งมีข้อความว่า ถ้ายังละไม่ได้ คือ ยังละความโง่งงไม่ได้
แต่นั้นเธอพึงอธิษฐานจงกรม นี่ก็คือเพื่อประโยชน์แก่การที่จะไม่โง่งง ไม่ง่วง ไม่ซึม
ไม่หลับ

ถ. พระผู้มีพระภาคตรัสถึงอานิสงส์ของการเดินจงกรมประการสุดท้าย คือ
สมาธิยอมตั้งอยู่ได้นาน เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะทำฉันทจิตให้เกิดด้วยวิธีเดินจงกรม
จะดีกว่าการนั่งไหม

สุ. ถ้าง่วงก็เดิน ถ้าไม่ง่วง นั่งแล้วจิตเป็นสมาธิได้มั่นคง ก็นั่ง

ผู้ฟัง สมาธิ แปลว่าอะไร ธิ แปลว่าทรง สมา หรือ สม แปลว่าสงบ การ
เดินทำให้ทรงความสงบ ไม่ให้หลับ ทรงความสงบ สงบแล้วก็ทรงเข้าใจ คล้าย ๆ กับ
รักษาความสงบไว้ให้อยู่ สมาธิ แปลว่าทรงความสงบ นี่แปลตามศัพท์

สุ. สำหรับจุดประสงค์ของสมาธิก็เพื่อที่จะให้จิตสงบ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ที่
จะไม่ทำให้จิตรับรู้รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย นั่นเป็นจุดประสงค์ของสมถภาวนา เพราะฉะนั้น ถ้าใครอบรมเจริญ

สมถภาวนา นั่งแล้วว่าง ก็ผลัดเปลี่ยนอิริยาบถโดยการเดิน เพื่อที่จะได้ไม่ว่าง และก็
กลับไปนั่ง เพื่อให้จิตจดจ่ออยู่ที่อารมณ์ที่จะทำให้ไม่รับรู้รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ นั้นเป็นเรื่องของสมถภาวนา แต่เรื่องของสติปัฏฐานเป็นเรื่องละ

๔๘๗

ส. ถ้าหลับ จิตเป็นภวังค์ สติไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งชีวิตนี้ก็สั้นมาก หลับแล้วไม่ตื่นอีกก็ได้ เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่ควรจะหลับ ก็ไม่ควรหลับ ขณะนี้ยังนั่งอยู่ กำลังนั่งฟัง ทางตามีการเห็น ทางหูมีการได้ยิน เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย สติระลึกรู้ทันที นั่นเป็นเรื่องละ

แต่ถ้าเกิดความต้องการว่า อยากจะเดินเพื่อจะให้ปัญญาเกิด นั่นเป็นเรื่องไม่ละ แต่เป็นเรื่องอยากจะได้ ซึ่งโดยวิธีนั้นจะไม่ทำให้สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเพราะเกิดแล้ว

ขอให้ทราบว่า แม้กำลังนั่งอยู่ในขณะนี้ ถ้าสติไม่เกิด ปัญญาไม่สำเนียงที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ขณะนั้นถูกรอบงำแล้วด้วยอวิชชา ความไม่รู้ใน ความไม่เที่ยง ในความไม่ใช่ตัวตน ในสภาพที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอยู่ในขณะนี้

ถ. เรื่องการเดิน ด้วยเหตุที่เป็นโรคอย่างหนึ่งซึ่งนั่งนาน ๆ ไม่ได้ หมอก็แนะนำว่าให้เดิน ก็ใช้การเดิน และกำหนดการเดินไปด้วย เช่น พอก้าว ก็รู้สึกว่ายเหยียบดินที่แข็ง หรือเหยียบที่โคลน อย่างนี้ใช้ได้ไหม

ส. ถ้าเป็นสัมมาสติ คือ ไม่มีเจตนาด้วยความเป็นตัวตนที่จะทำอะไร ที่จะรู้อะไร ซึ่งเมื่อสติเกิดก็รู้ว่า ขณะนั้นสติกำลังระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นี่เป็นความแยบคายในเรื่องของการละ บางที่กำลังรู้แต่เป็นตัวตนที่รู้ ไม่ใช่ความเข้าใจอย่างถูกต้องจริง ๆ ว่า ไม่ใช่ตัวตน เป็นสติที่เกิดระลึกรู้ และแม้สติก็ดับไป สติเป็นอนัตตา เพราะว่าหลังจากนั้นก็หลงลืมสติอีก ตอนนี้เป็นจุดแยกที่จะทำให้ละ โดยการไม่ยึดถือว่าเป็นเราที่กำลังรู้แข็ง หรือว่ากำลังรู้อ่อนทางกายที่กำลังปรากฏ

และที่พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระโมคคัลลานะว่า อนึ่ง เราหาสรสเสริญ ความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงไม่ แต่มิใช่ว่าจะไม่สรสเสริญความคลุกคลีด้วย

ประการทั้งปวงก็หาไม่ได้ คือ เราไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยหมู่ชนทั้งภุชสะและบรรพชิต ก็แต่ว่าเสนาสนะอันใดเจียบเสียง ไม่อื้ออึง ปราศจากการสัญจรของหมู่ชน ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการความสงบ ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงออกเร้น เราสรรเสริญความคลุกคลีด้วยเสนาสนะเห็นปานนั้น ๆ

ถ. คำว่า คลุกคลี หมายความว่าอย่างไร ที่พระพุทธเจ้าตรัสในสูตรนี้ว่า ไม่สรรเสริญการคลุกคลีด้วยหมู่ชนทั้งภุชสะและบรรพชิต แต่ในมงคลสูตร พระพุทธเจ้าทรงแนะให้คบกับบัณฑิต บัณฑิตก็คือมนุษย์หรือบรรพชิตนั่นเอง สงสัยว่าสองสูตรนี้ค้านกันหรือไม่

ผู้ฟัง ศัพท์เดิมว่าอย่างนี้ คณณ วตฺตติติ ฌนิกา ตามศัพท์ว่า เป็นไปกับด้วย หมู่ คือ หมู่ทำอะไร หมู่ไปอย่างไร ฉันทก็ไปอย่างนั้น คล้าย ๆ กับว่า คลุกเคล้าปนเปกันไป

อีกคำหนึ่ง แปลไม่น่าฟัง อย่าง ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา ความจริงควรจะเป็น การคบหาบัณฑิต แต่บางคนบอกว่า เสพบัณฑิต คำว่า เสพ ดูเหมือนเราจะนิยมกันว่าเป็นคำต่ำ ๆ แต่เสวนะ ว เป็น พ ก็เป็น เสพ ถ้าแปลอย่างไพละ ก็คบบัณฑิต

อีกคำหนึ่ง วินาสน พระเทศน์ว่า ฌิบหาย ๆ ฟังคล้าย ๆ กับดำ คำว่า วินาสน ควรจะแปลทับศัพท์ว่า พินาศ อย่างอาฬารดาบส อุทกดาบส ที่พระพุทธเจ้าไปโปรดไม่ทัน ฌิบหายเสียด้วยคุณธรรม ความจริงคำว่า ฌิบหาย เป็นคำด่าภาษาไทย ควรจะแปลว่า พินาศ ทับศัพท์จะเหมาะกว่า เพราะฉะนั้น การแปลบาลีเป็นไทย บางทีก็เหมาะ บางทีก็ไม่เหมาะ อย่างคลุกคลีนี้เหมาะ แปลว่า เป็นไปด้วยหมู่

สุ. ความหมายเดิมของศัพท์ก็สมบูรณ์ในอรรถ เป็นไปด้วยหมู่ เป็นไปด้วยหมู่ชน ทั้งภุชสะและบรรพชิต เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไม่ใช่เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น นี่คือการเป็นไปกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่ปรากฏด้วยความเป็นตัวตน ซึ่งพระผู้มีพระภาคไม่ทรงสรรเสริญ เพราะควรจะเป็นการรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

สำหรับการคบกับบัณฑิต ไม่ใช่หมายความว่า ให้คลุกคลีกับบัณฑิต ไม่ใช่เป็นไปด้วยความยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล แต่เพื่อประโยชน์ในธรรม

สำหรับเรื่องของอาการที่ออกจากหมู่ อยู่ผู้เดียว โดยมากท่านจะศึกษาเฉพาะข้อความที่ว่า พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญ แต่ว่าไม่ค่อยจะคิดถึงข้อความในพระไตรปิฎกที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า บุคคลประกอบด้วยธรรมประเภทใด หรือว่าบุคคลชนิดใด ย่อมไม่ควรเพื่อหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว เพราะว่าพระผู้มีพระภาคทรงรู้แจ้งสภาพธรรมทั้งปวงตามความเป็นจริง แม้ธัมมาศัยที่ต่างกันของบุคคลทั้งหลายด้วย

อังคตตรณิกาย ปัญจนินบาต อวปภาสสูตร มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่ควรเพื่อหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ ๑ ไม่สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้มากด้วยความดำริในกาม ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่ควรเพื่อหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมควรเพื่อหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ๑ สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ๑ สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ ๑ สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ ๑ ย่อมเป็นผู้มากด้วยความดำริในการออกจากกาม ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมควรเพื่อหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว ฯ

จบ สูตรที่ ๗

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องของธัมมาศัยตามความเป็นจริง บุคคลใดที่ไม่สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ไม่สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ไม่สันโดษด้วย

เสนาสนะตามมีตามได้ จะเป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงออกจากหมู่อยู่ผู้เดียวตามความเป็นจริงได้ไหม

ตัวท่านเองซึ่งเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเพื่อรู้สภาพธรรมที่ท่านได้สะสมมาตามความเป็นจริง ย่อมรู้อัธยาศัยของท่านจริง ๆ ว่า ธรรมที่เกิดขึ้นย่อมมีปัจจัยสะสมมาจึงได้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ท่านเป็นผู้ที่พร้อมจะหลีกเลี่ยงออกจากหมู่อยู่ผู้เดียวตามความเป็นจริงหรือเปล่า ถ้าไม่เป็นอย่างนั้น ท่านก็ต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ท่านสะสมมาตามความเป็นจริง จึงจะละการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏเพราะได้สะสมมาว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้

ถ. ภิกษุผู้มีธรรม ๕ ประการ ไม่สมควรหลีกเลี่ยงอยู่แต่ผู้เดียว ทำไมพระองค์จึงกล่าวว่าไม่สมควร เพราะใคร ๆ ก็รู้ว่า การหลีกเลี่ยงอยู่แต่ผู้เดียวเป็นการขัดเกลายิ่งขึ้น เข้าใจว่า จุดประสงค์ของพระพุทธเจ้าจะเป็นอย่างนี้ คือ ผู้ที่มีกิเลสอยู่แล้ว ก็ปล่อยให้อยู่ต่อไป ผู้ที่มีกิเลสเบาบางแล้ว ก็ขัดเกล่าให้หมดไปเลย คือ ผู้ที่มีกิเลสมากก็แล้วกันไป จะเป็นลักษณะอย่างนี้หรือไม่

ส. ไม่ใช่ว่าจะปล่อยหรือไม่ปล่อย แต่ต้องเป็นอัธยาศัยของผู้ที่จริง ๆ อย่างท่านผู้ฟังก็พิจารณาได้ว่า ท่านจะไปหรือเปล่า หรือว่าท่านจะไม่ไป ไปหมายความว่าละชีวิตของฆราวาสสู่เพศของบรรพชิต เพื่อการปฏิบัติขัดเกลากิเลสด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ จนถึงการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

ท่านผู้ฟังพิจารณาได้เดี๋ยวนี้อย่างเดียวว่า ตัวท่านจะไปหรือไม่ไป ไม่ใช่ไปทั้ง ๆ ที่ยังผูกพัน ยังมีความดำริในกาม ยังพอใจในสัตว์ ในบุคคล ในโลกสมบัติต่าง ๆ และคิดว่า ถ้าปฏิบัติแล้วจะต้องไป กับการที่บุคคลในครั้งที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมและมีศรัทธาจริง ๆ ในการละเพศฆราวาส อย่างท่านรัฐपालะ เป็นต้น ไม่มีใครที่จะยับยั้งท่านได้เลย ท่านจะไปจริง ๆ ไปจากเพศฆราวาสสู่เพศบรรพชิต นั่นเป็นอัธยาศัยจริง ๆ ของท่าน ส่วนท่านอื่น ๆ ซึ่งไม่มีอุปนิสัยก็ไม่ได้ไป แต่ไม่มีใครเข้าใจผิดว่า การอบรมเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นต้องไป และเมื่อไปไม่ได้ ก็เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘

ได้ เจริญสติปัฏฐานได้ โดยที่ไม่ต้องเป็นเพศบรรพชิต ก็อบรมเจริญปัญญา รู้แจ้ง อริยสัจธรรมได้ตามความเป็นจริง

ข้อสำคัญที่สุด คือ รู้จักตัวเองถูกต้องตรงตามความเป็นจริง และจะมีวิธีไหนที่จะรู้จักตัวเองถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ถ้าสติไม่เกิด กำลังยินดีพอใจใครที่จะได้สิ่งหนึ่งสิ่งใด จะละความยินดีพอใจที่ยึดถือในตัวตนในวัตถุสิ่งนั้นได้อย่างไร

ถ้าขณะนั้นสติไม่เกิดขึ้น กำลังโกรธ กำลังขุ่นเคือง กำลังไม่แช่มชื่น กำลังไม่พอใจ จะละความขุ่นเคืองที่เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ในตัวตน ในสัตว์ ในบุคคลที่กำลังขุ่นใจนั้นได้อย่างไร ถ้าสติในขณะนั้นไม่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

หรือว่ากำลังมีมานะ ถือตน กำลังริษยา กำลังเป็นมัจฉริยะะ จะละกิเลสเหล่านี้ได้อย่างไร ถ้าขณะนั้นสติไม่เกิดขึ้นระลึกได้ว่า เป็นนามธรรมแต่ละชนิดซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งการที่จะดับกิเลสได้ ต้องเวลาที่กิเลสเกิดปรากฏและรู้ เพราะสติระลึก จึงรู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลในขณะนั้น และรู้จักตัวของท่านเองตามความเป็นจริงที่ได้สะสมมาด้วย เพราะว่าสภาพธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้นั้น ก็เพราะมีปัจจัยที่ได้สะสมมา ถ้าไม่มีปัจจัย จะไม่มีอะไรเกิดขึ้นมาได้เลย

เพราะฉะนั้น ทุกท่านจะรู้จักตัวของทุกท่านดี และก็ค่อย ๆ ละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน ด้วยสติเกิดระลึกถึงสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏ ถ้าสติไม่เกิด ก็ไม่มีทางที่จะรู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

กำลังเห็น จริงไหม จริง ระลึกรู้

สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา กำลังปรากฏจริงไหม จริง ระลึกเพื่อที่จะรู้ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตานี้ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏได้เฉพาะทางตาเท่านั้น

เสียงกำลังปรากฏ จริงไหม ได้ยิน มี กำลังรู้เสียง เสียงจึงปรากฏได้ สภาพที่รู้เสียงมี จริงไหม นี่คือสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

กำลังดีใจ เป็นสุข จริงไหม กำลังโกรธ ลักษณะที่โกรธ จริงหรือไม่จริง ถ้าจริง สติระลึกรู้ ก็เป็นการระลึกรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. บางท่านให้ระลึกรู้เมื่อได้ยินเสียง ตามความเป็นจริง คือ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนี้จะใช่ไหม

ส. ท่านผู้ฟังกล่าวว่า บางท่านให้ระลึกรู้ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เวลาที่ได้ยินเสียง ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม พิจารณาให้ตรงลักษณะพระไตรลักษณ์ จริง ๆ ถูกต้องไหม เวลาที่ได้ยินก็ให้พิจารณาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ถ. ในเรื่องธรรมบท พระจักขุบาล เณรที่สูงมือพระจักขุบาลไปในป่า ได้ยินเสียงสตรีในป่าร้องเพลงขึ้น เพราะไม่ดับเสียงอันนั้น จึงติดในเสียง เณรนั้นจึงลี้ไป ผมหายถึงว่า ได้ยินแล้วก็ไม่ดับ คือ ไม่ดับเหตุอันนั้น

ส. แล้วจะดับอย่างไร

ถ. ท่านอาจารย์สอนว่า เสียงที่ได้ยิน ไม่ว่าเสียงที่ดีหรือเสียงที่ชั่ว เสียงที่ดี เราก็ดับได้ เสียงที่ชั่วเราก็ดับได้ หมายถึงว่า ไม่เกิดการต่อ ไม่ต่อเรื่อง ถ้าใครทำได้ อย่างนี้ มีสติระลึกได้อย่างนี้ ก็เห็นจะใช้ได้ ผู้ที่เจริญวิปัสสนาหรือกัมมัฏฐานอาศัย พิจารณากายเป็นที่ตั้ง คือ พิจารณากาย กาย ก็หมายความว่า เกิดขึ้นแล้วแก่ เจ็บ ตายทุกคน นี่เป็นสังขาร เกิดมาแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย เรียกว่าเป็นสภาวะ ทุกข์ที่จะต้องรับทุกคน สำหรับปภินณกทุกข์ หมายถึง โศกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส ความโศก ความร่ำไร รำพัน ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เป็นชั่วครั้งชั่วคราว ทรัพย์สิ้นเสียหาย ญาติพี่น้องตาย อะไรอย่างนี้ เป็นทุกข์จร บางครั้งก็มี บางครั้งก็ไม่มี คนที่มีความสุข แต่เขาหนีสภาวะทุกข์ไม่ได้ เราพิจารณาอย่างนี้จนเข้าใจชัดเจนว่า คนเราเกิดมานี้ เข้าลักษณะที่ว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เข้าไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้ จึงมีความวิราคะ คือ ความเบื่อ ความหน่าย ความคลายความกำหนัด นี่เป็นความเห็นส่วนตัว อาจารย์ท่านสอน

ส. อันนี้รู้ทั่ว ๆ ไป แต่เวลาที่จะรู้ชัดนี้ รู้ตรงไหน รู้อย่างไร ผลคือการรู้ชัด นามธรรม รู้ชัดรูปธรรม แต่อบรมเจริญเหตุอย่างไรจึงจะรู้ชัดในรูปธรรม ในนามธรรม

ถ. ต้องพิจารณาให้ตกพระไตรลักษณ์

ส. พิจารณานามธรรม

ถ. นามธรรมเรามองไม่เห็น แต่เราพิจารณารูปธรรมไปหานามธรรม

ส. การที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ มีก็ทาง

ถ. ถ้าเห็น มีทางเดียว

ส. ทางตา ต้องมีสิ่งที่จะต้องรู้ชัดได้ใช้ไหม ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น ทางตาจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร ทางหูจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร ทางจมูกจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร ทางลิ้นจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร ทางกายจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร ทางใจจะรู้ชัดในรูปธรรมนามธรรมได้อย่างไร เพราะว่าทุกคนเห็นด้วยที่จะต้องรู้ชัดในนามธรรมและรูปธรรม ๖ ทางที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. รู้ชัดตามสภาพความเป็นจริง หมายความว่าถึงดูรูป รูปเกิดแล้วต้องเกิดต้องเจ็บ ต้องตาย เกิดแล้วก็ดับไป ฝ่ายนามธรรมเกิดแล้วต้องดับไป

ส. ขณะนี้รูปทางตากำลังปรากฏ จะรู้ชัดในลักษณะของรูปทางตาได้อย่างไร

ถ. เห็นจะไม่ลำบาก เพียงดูคนคนหนึ่ง ตอนนี้คุณอายุเท่าไรแล้ว ถ้าอายุ ๓๐ ดูชัด ๆ เลย ต่ไปอายุ ๗๐ ก็ต้องเหมือนผม

ส. ไม่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า การที่จะรู้รูปให้ชัด ต้องรู้ว่าอายุเท่าไร

๔๘๘

ส. การที่จะรู้ชัดในนามธรรม ในรูปธรรมทางตา จะอบรมเจริญปัญญา
อย่างไร แยกออกไปเป็นแต่ละทาง

ถ. นี่แหละปัญญาเพื่อรู้พระไตรลักษณ์ เมื่อมองเห็น อย่างคนนี้อายุ ๒๐
กว่า แต่ถ้าอายุ ๘๐ ต้องเป็นอย่างคนนั้น นั้นจะเข้ามาฝังในจิตใจ เพื่อจะถอนอัสสา

ส. ไม่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า ให้รู้ชัดอายุ ๓๐ ให้รู้ชัดอายุ ๕๐ ให้รู้ชัด
อายุ ๘๐

ถ. นั้นเปรียบเทียบ

ส. ไม่เปรียบเทียบ เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ตามความเป็นจริงโดยไม่ใช้การ
เปรียบเทียบ เพราะฉะนั้น ขอกำหนดรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่า จะรู้ได้
อย่างไรในลักษณะของรูป ในลักษณะของนามทางตา จะรู้ได้อย่างไร

ถ. รูปเมื่อเกิดมาแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ส่วนนามเกิดแล้วดับไป
ทั้งรูปทั้งนามเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่ออะไร เพื่อถอนอัสสาอนุภินิเว

ส. หมายความว่า ขณะนี้รูปทางตาดับใช้ไหม

ถ. แล้วแต่อาจารย์ว่า

ส. ไม่ใช่แล้วแต่ผู้ใดว่า ต้องตามความเป็นจริง พระไตรลักษณ์มีอะไรบ้าง
อนิจจัง ไม่ได้แปลว่า ดับหรือ

ถ. เปลี่ยนไป

ส. เวลาเปลี่ยนแปลงแล้วหรือ กำลังเห็นอยู่เนี่ย เปลี่ยนแล้วหรือ เปลี่ยนใหม่
เปลี่ยน เพราะฉะนั้น จากขณะหนึ่งไปสู่อีกขณะหนึ่ง ที่ว่าเปลี่ยนนั้น คือ ดับใช้ไหม
จึงได้เปลี่ยนไป ถ้าหมายความว่าชั่วขณะหนึ่งเปลี่ยนไป ๆ ก็หมายความว่า ดับไป ๆ
ถ้าไม่ดับ ก็เปลี่ยนไม่ได้ใช้ไหม

เพราะฉะนั้น หมายความว่า จะต้องประจักษ์สภาพที่ดับไปในขณะนี้เอง ทำอย่างไรจึงจะประจักษ์ได้ในลักษณะที่ดับของนามธรรมและรูปธรรม ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่ระลึกว่าไม่เที่ยง จะต้องมิลักษณะของรูปที่ดับ ลักษณะของนามที่ดับ

ถ. อนิจจัง จะว่าดับก็ได้ เปลี่ยนก็ได้ เคลื่อนไป ย้ายไปก็ได้ ไม่คงที่ก็ได้ แต่ลักษณะนี้เพื่อเอามาใส่ใจเรา เพื่อจับเอาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาว่าสภาพไม่คงที่ เกิดมา แม้ว่าจะเป็นคนสวยก็ต้องเปลี่ยนไป และต้องตาย ลักษณะที่ว่ามียอยู่แล้วก็ดับนี้ เพื่อเอามาใช้กับตัวเรา เพื่อให้เกิดวิราคะธรรม คือ เกิดความเบื่อหน่าย เกิดความคลาย อันนี้แหละ

สุ. ขณะนี้มีการยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่า เป็นคนนั้น อายุเท่านั้น ต่อไปจะแก่ อายุเท่านั้น นั่นคือ ความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นตัวตน ซึ่งการดับกิเลสต้องดับเป็นขั้น ๆ เพราะฉะนั้น ขั้นแรกจะดับอะไร ก็ต้องดับความเห็นผิดที่ยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นพระโสดาบันบุคคลก่อน จึงจะละคลายดับกิเลสขั้นต้นนั้น จากนั้นเป็นพระสกทาคามีบุคคล และจึงจะดับกามราคะเป็นพระอนาคามีบุคคล จนกระทั่งถึงดับกิเลสหมดสิ้นเป็นพระอรหันต์ ต้องตามลำดับขั้น

เพราะฉะนั้น ขั้นแรกดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคลก่อน และที่เห็นว่า คนนี้สวย ต่อไปจะต้องแก่ จะต้องตาย เห็นว่าคนนี้อายุ ๓๐ ต่อไปก็ต้องอายุ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ นั่นก็เป็นการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

ถ. ตามสภาพความเป็นจริง มุ่งเอาพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่มุ่งนี้ มีเหตุผลว่า ในอนัตตลักขณสูตร ให้พิจารณาขั้น ๕ ให้รู้ตามสภาพความเป็นจริง คือ รูป อนิจจา รูปไม่เที่ยง เวทนา อนิจจา เวทนาไม่เที่ยง สัญญา อนิจจา สัญญาไม่เที่ยง สงขาร อนิจจา สังขารไม่เที่ยง วิญญูณ อนิจจา วิญญูณไม่เที่ยง รูป อนัตตา นี่เพื่ออะไร ให้รู้ว่าสภาพของรูปก็ดี สภาพของนามก็ดี ไม่มีสภาพที่คงทนอยู่ เพราะฉะนั้น เมื่อรู้รูป ต้องเบื่อหน่ายในรูป เบื่อหน่ายในเวทนา เบื่อ

หน่ายในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ก็คลายการติด เพราะคลายการติด จิตก็พ้น เมื่อจิตพ้น ก็เกิดญาณรู้ว่าพ้นแล้ว อริยสาวกย่อมทราบชัดแล้วว่า จิตพ้นแล้ว สิ้นแล้ว สิ่งนี้ไม่มีไม่ต้องเกิดอีกแล้ว

ส. คงจะต้องปฏิบัติกันอีกนาน เพราะฉะนั้น จุดประสงค์เพื่อที่จะได้สอยทานธรรมเพื่อความเข้าใจที่แจ่มแจ้ง ถ้าข้อปฏิบัติใดไม่ทำให้เกิดปัญญาที่รู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ จะได้ทิ้งข้อปฏิบัตินั้นไปเสีย และเทียบเคียงหาหนทางข้อปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความรู้ชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ จุดประสงค์เพื่ออย่างนี้ ถ้าจุดประสงค์เป็นอย่างนี้ ก็จะได้อบรมเจริญปัญญาเป็นขั้น ๆ เพราะว่าการอบรมเจริญปัญญานี้ ต้องเป็นขั้น ๆ จริง ๆ ไซ้ไหม ซึ่งถ้ายังไม่เริ่มอบรมเจริญปัญญาให้เกิดขึ้น จะไปบรรลุถึงปัญญาขั้นสูง ก็เป็นไปไม่ได้

ก่อนที่จะรู้ในลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จะต้องมีความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม โดยปรากฏในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก่อน ซึ่งการศึกษาต้องเป็นไปตามลำดับขั้น ความเข้าใจต้องเป็นไปตามลำดับขั้น และการปฏิบัติก็ต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

ถ. ธรรมแต่ละแง่แต่ละมุม ธรรมมีหลายชั้น แต่พอสรุปลงแล้วก็ถูกด้วยกันของท่านอาจารย์ท่านก็ถูก เหมือนเดินขึ้นมาข้างบน บางท่านขึ้นบันไดนั้น บางท่านขึ้นบันไดนี้ ในที่สุดก็เข้าถึงลักษณะอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาด้วยกัน แต่การดำเนินการก็อาศัยท่านอาจารย์ในเรื่องสติปัฏฐาน

เรื่องสติปัฏฐาน เห็นด้วยที่ท่านอาจารย์พูดว่า เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค ทางนี้เป็นที่ไปอันเอก เป็นที่ไปของบุคคลผู้เดียว เป็นไปในที่แห่งเดียว เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของสัตว์ทั้งหลาย เป็นอัสสดังดับไปแห่งทุกข์และโสมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม ธรรมเครื่องรู้ คือ อริยสัจ กระทำพระนิพพานให้แจ้ง แต่ว่าทางใด ๆ ก็แล้วแต่ ผลที่สุดถ้าหากว่าผู้ใดจับพระไตรลักษณ์เข้าไปซึ่งในใจได้ นั่นแหละจะเป็นทางที่จะทำให้เกิดวิราคะธรรมเกิดขึ้นในใจ

ส. ท่านผู้ฟังก็เป็นผู้ที่ใคร่ในการอบรมเจริญปัญญา ซึ่งท่านก็ทราบว่า การอบรมเจริญปัญญาต้องเป็นไปโดยลำดับจริง ๆ อย่าคิดว่า จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม หรือจะประจักษ์ลักษณะของไตรลักษณ์ คือ การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมได้โดยง่าย

เพราะฉะนั้น ขอเริ่มปัญญาเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ก่อนที่จะเจริญสติปัฏฐาน มีการยึดถือว่า มีตัวตน มีสัตว์ มีบุคคล เป็นโตะ เป็นเก้อ เป็นคน เป็นสัตว์ เมื่อเจริญสติอบรมเจริญปัญญา จึงเพิ่มความรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยสามารถที่จะรู้ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมว่าเป็นรูปธรรม รู้ในลักษณะของนามธรรมว่าเป็นนามธรรม แยกลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมก่อน จึงจะประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามแต่ละชนิด รูปแต่ละชนิดได้

ขณะนี้ท่านผู้ฟังเป็นผู้เริ่มต้นที่จะศึกษา สำเนียงก สังกตด้วยสติที่ระลึกในขณะที่กำลังเห็นว่า สภาพของนามธรรมเป็นอย่างไร สภาพของรูปธรรมเป็นอย่างไร ในขณะที่กำลังเห็น ที่ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นรูปธรรมอย่างไร เป็นนามธรรมอย่างไร ในขณะที่กำลังได้ยินก็เช่นเดียวกัน

ถ. ในขณะที่เห็น ตาเห็นรูป ไม่ปรุงแต่ง เรียกว่า เห็นสักแต่ว่าเห็น

ส. ทำอย่างไร ไม่ใช่สักแต่ว่าเห็นโดยนึกเอา แต่หมายความว่าถึงขั้นนั้น ปัญญารู้ในลักษณะของรูปธรรมที่ปรากฏทางตาว่า ไม่ใช่นามธรรม และนามธรรมที่กำลังเห็นก็ไม่ใช่นามธรรมที่ได้ยิน ไม่ใช่นามธรรมที่คิดนึก เป็นสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่จึงจะเป็นสักแต่ว่าได้ แต่ถ้าความรู้ยังไม่เกิด สักแต่ว่าไม่ได้ เป็นการนึกเอาเฉย ๆ

ถ. สักแต่ว่า ถ้าจะอ้างถึงที่มา จะต้องนำ อนัตตลักษณะสูตรมาว่า

ส. อนัตตลักษณะสูตร เวลาที่ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะก็ดี หรือว่าพระปัญจวัคคีย์รูปอื่นก็ดี ฟังแล้วบรรลุความเป็นพระอรหันต์เมื่อจบเทศนา เพราะฉะนั้น จะเทศนาย่ออย่างไรท่านเหล่านั้นก็จะประจักษ์ในความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เคยมีท่าน

ผู้ฟังขอให้นำเอาอนัตตลักขณสูตรมาอ่าน ไม่ยากเลย ขอแต่เพียงว่า อ่านจบแล้ว ผู้ฟังบรรลุความเป็นอรหัตต์หรือไม่ แต่ว่าท่านที่ฟังพระผู้มีพระภาคทรงแสดง บรรลุความเป็นอรหัตต์ทั้ง ๕ รูป เมื่อจบอนัตตลักขณสูตร

สำหรับท่านเหล่านั้น ท่านมีปัจจัยที่จะแทงตลอด ประจักษ์ในความเกิดดับใน ความไม่ใช่ตัวตนของสภาพธรรมในขณะนั้นโดยรวดเร็ว ถึงการดับกิเลสเป็นพระอรหัตต์ได้ แต่สำหรับท่านผู้ฟัง ไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ใช่อุคฆฏิตัญญูอย่างนั้น เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่ง สักแต่ว่าเร็วนัก จะนำข้อความในอนัตตลักขณสูตรมาเทียบกับความเข้าใจของท่าน ในขณะนี้ ก็เร็วไป

ถ. ก็นาที่ได้เคยศึกษามาแล้ว มาอ่านเท่านั้น สพุพ ฐูป ฐูปสักแต่ว่ารูป นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่ใช่ตนของเรา แล้วแต่ใครจะฟังออกหรือไม่

ส. แต่ว่าพูดเท่านั้น ไม่ใช่่ง่ายเท่านั้น พูดเท่านั้น แต่ว่ายากเหลือเกินที่จะแทงตลอดรู้ชัดในคำพูดนี้ได้ เพราะฉะนั้น อบรมเจริญอย่างไร นี่เป็นปัญหาว่าจะอบรมเจริญอย่างไร จึงจะเห็นว่า รูปไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของเรา และก็ไม่ใช่ นามธรรมด้วย รูปขันธ์ไม่ใช่เวทนาขันธ์ ไม่ใช่สัญญาขันธ์ ไม่ใช่สังขารขันธ์ ไม่ใช่ วิญญาณขันธ์

ถ. ท่านอาจารย์ท่านบอกว่าจะทำอย่างไร ก็ต้องนำหลักเกณฑ์นั้นมาพูด ตัวเองยังเป็นผู้ปฏิบัติอยู่ แต่ศึกษามาอย่างนี้ ก็แปลได้อย่างนี้

อันข้าพเจ้าพระอานนที่ได้สดับมาแล้วอย่างนี้ว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จ ประทับอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี ในกาลนั้นได้ตรัสเตือนพระภิกษุ ปัญจวัคคีย์ว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ...

ส. ดิฉันเป็นผู้ช้า ไม่ใช่ผู้เร็วนัก ขอคำอธิบายเป็นตอน ๆ ที่ว่า รูปเป็น อนัตตา ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล รูปอะไร รู้ได้ทางไหน

ถ. ตามที่ท่านว่าอย่างนี้ รูป ภิกขเว อนตฺตา รูปจะเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูป ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ อนึ่ง สัตว์พึงได้ในรูปตามใจหวัง ให้รูปของเราเป็นอย่างนี้ เกิด รูปของเราอย่าเป็นอย่างนี้เลย ไม่ได้สมความปรารถนา

ส. เข้าใจที่พูด แต่จะรู้ชัดได้อย่างไรว่า รูปอะไรบ้าง รูปมีมากใช้ไหม หรือว่ามีรูปเดียว

ถ. นี่พูดตามอนัตตลักขณสูตร ถ้าจะแยกก็มหาภูตรูป ๔ อupaทายรูป ๒๘ รูปทั้งหมดเป็นอนัตตา

ส. รูปทั้งหมดรู้ได้พร้อมกันทางเดียวไม่ได้ รู้รูปได้ที่ละรูป ทีละทาง

ถ. รูป มหาภูตรูป ๔ หมายถึงดิน น้ำ ลม ไฟ

ส. มหาภูตรูปที่ว่านี้ รู้ได้ทางไหน

ถ. รู้ได้ทางตา

ส. ตรงกับพระไตรปิฎกใหม่ มหาภูตรูปรู้ได้ทางตา ตรงใหม่ ตาเห็นสี รูปารมณั วณณิ เพราะฉะนั้น ไม่ตรง และจะประกาศว่า รูปไม่ใช่ตัวตนเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปได้อย่างไร อย่าเพิ่งรีบ รู้ให้ตรงสภาพธรรมตามความเป็นจริงเสียก่อน ที่กล่าวว่าตรงสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้น มหาภูตรูปลักษณะหนึ่ง คือ ลักษณะที่แข็งแกร่งปฐวีธาตุ ที่จะรู้แข็ง รู้ทางไหน

ถ. ก็รู้ได้ด้วยทางที่ได้ศึกษามา

ส. อะไร ทางไหน

ถ. ทางตากก็ได้ ทางหูก็ได้

ส. รู้มหาภูตรูปได้ทางตา ทางหูไม่ได้ ต้องทางกาย เฉพาะทางกายเท่านั้นหมายความว่า การที่จะรู้ว่าอะไรอ่อน หรืออะไรแข็ง จะต้องรู้ทางกาย โดยอาศัยกายปสาท ถ้าไม่กระทบกายปสาทแล้ว จะไม่รู้ในลักษณะที่อ่อน ในลักษณะที่แข็ง แต่ไม่ใช่รู้มหาภูตรูปได้ทางตา หรือทางหู

เพราะฉะนั้น รูปมีมาก การที่จะรู้ว่า รูปไม่ใช่ตัวตนนี้ ควรจะรู้ลักษณะของรูปแต่ละลักษณะ แต่ละทางด้วย ขอให้ เป็นความจริง ๆ เป็นลำดับ อย่าเพิ่งรีบด่วนที่จะรู้ไปจนจบเป็นไตรลักษณ์ และก็หมดกิเลสตามพระสูตรแต่ละสูตร ๆ

ดิฉันเป็นผู้ช้า เพราะฉะนั้น ก็ใครที่จะได้ทราบว่า รูปที่จะรู้ มีมากหรือน้อย มีมาก เพราะฉะนั้น ทางตามีรูปใหม่ มี ควรรู้หรือไม่ควรรู้ ควรรู้ ทางหุมีรูปใหม่ มี ควรรู้หรือไม่ควรรู้ ควรรู้ ทางจมูกมีรูปที่ควรรู้ ทางลิ้นมีรูปที่ควรรู้ ทางกายมีรูปที่ควรรู้

เพราะฉะนั้น สติควรที่จะระลึกถึงรูปที่ปรากฏทางตาลักษณะหนึ่ง รูปที่ปรากฏทาง หูลักษณะหนึ่ง รูปที่ปรากฏทางจมูกลักษณะหนึ่ง รูปที่ปรากฏทางลิ้นลักษณะหนึ่ง รูปที่ปรากฏทางกาย เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว แต่ละลักษณะ แต่ละทางก็แต่ละรูปไป เพราะฉะนั้น ถ้าสติไม่เกิดระลึกในขณะที่รูปนั้น ๆ กำลังปรากฏ จะรู้ชัดได้ไหม

ถ. ถ้าหากว่าไม่ฝึก คือ ไม่มีสติ หรือวิปัสสนา ก็รู้ไม่ได้

ส. เพราะฉะนั้น เห็นด้วยใช่ไหมว่า สติควรที่จะเกิดระลึกถึงลักษณะของรูปแต่ละรูป แต่ละทาง

ถ. ก็ต้องอาศัยสติที่ระลึก

ส. ถ้ารู้แต่เพียงรูป ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมแต่ละลักษณะด้วย รู้แต่เพียงลักษณะของรูปธรรมเท่านั้น จะละการยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ไหม

ถ. นี่แหละการสนทนาธรรม ขอลาท่านอาจารย์ว่า สติปัฏฐาน ธรรมใน ธรรม มีนิวรณ ๕ ชันถ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ผมจะเป็นผู้ปฏิบัติ ธรรม ผมจะเอาธรรมอะไรมาพิจารณา

ส. ธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ที่ผ่านไปแล้ว ไม่สามารถจะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไป ที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็ยังไม่สามารถที่จะประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปได้ ในการอบรมเจริญสติปัฏฐานที่เป็นสัมมามรรค ไม่มีจิตเอื้อมไปถึงอารมณ์ที่ยังไม่เกิดปรากฏ ขณะนี้สภาพธรรมใดกำลังปรากฏ ระลึก เพื่อที่จะรู้ตามความเป็นจริง

ถ. ขอสนับสนุนท่านอาจารย์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อดีต เป็น นิยาย คือ ล่วงไปแล้ว เราแก้ไขไม่ได้ อนาคต สิ่งที่ยังมาไม่ถึง เป็นความฝัน เพราะฉะนั้น ปัจจุบัน ถ้าใครรู้ปัจจุบันได้ ผู้นั้นแหละเป็นผู้ถึงธรรมได้มาก

๔๘๙

ถ. คือ มีวิธีฝึก ถ้าจะฝึกตามตำรา ก็ซื้อสติปัฏฐานแปลไปอ่าน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ว่า จะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน เธอต้องเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการก้าวไปข้างหน้าและถอยไปข้างหลัง เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการมองข้างหน้าและเหลียวข้างซ้าย ข้างขวา เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการคู้ อวัยวะเข้าและเหยียดอวัยวะออก เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการครองผ้าสังฆาฏิ บาตร และจีวร เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการกิน ดื่ม เคี้ยว ลิ้ม เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ เธอจึงเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการเดิน ยืน นั่ง หลับ ตื่น พุด และนิ่ง นิ่งก็ต้องมีสติ

สตินี้ ถ้าใครฟังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วไปทำเอง ถ้าใครทำได้ ตนเองเคยบวชมา พระที่บวชท่านสอน ท่านฝึกของท่านอยู่เสมอ จะห่มผ้า จะฉันอาหาร ท่านฝึกของท่านอยู่เสมอจนรู้ จะนั่ง จะพุด จะคิด จะพุดออกไป จนรู้ว่าเขาไม่ชอบใจหยุดได้ นี่แหละเป็นตำราของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ต้องการให้พวกเราฝึก

สุ. พอใจในข้อปฏิบัตินี้แล้วหรือยัง พอใจแล้ว เพิ่มความรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมขึ้นเรื่อย ๆ หรือเปล่า หมายความว่า สติสามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมในขณะที่กำลังเห็น รู้ลักษณะของรูปธรรมในขณะที่กำลังเห็น หรืออย่างไร

ถ. สตินี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ให้ตื่นตลอด ตลอดจนกระทั่งเราจะยืน จะนั่ง จะพุด จะคิดอะไรนี้ ถ้ามีสติควบคุมอยู่ คนนั้นเห็นจะผิดได้ยาก

สุ. อบรมเจริญสติสัมปชัญญะเพื่อรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมใช่ไหม เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ คือ ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ได้อบรมเจริญสติจนกระทั่งปัญญารู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทางหรือเปล่า

ถ. ท่านอาจารย์ถาม ก็ต้องอธิบาย ที่ผมพูดนั้น เป็นลักษณะของ สัมปชัญญะบรรพ ต่อไปเป็นปฏิกุศลบรรพ เราย่อมพิจารณากายเบื้องต้น จากพื้นเท้า เบื้องต่ำ จากปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดโดยรอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีประการต่าง ๆ มีอยู่ในกายนี้ ผม ขน นีก็อยู่ในสติปัฏฐาน แต่ว่าเป็นปฏิกุศลบรรพ อันนี้พิจารณาถึงรูปถึงนาม

ส. สติปัฏฐานทุกบรรพ เพื่อให้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังก็อบรมเจริญสติ อบรมปัญญาให้รู้ลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมแต่ละทาง ซึ่งท่านผู้ฟังก็รับรองว่าใช่ ก็ไม่น่าจะต้องสงสัย เพราะว่าก่อนที่จะถึงการประจักษ์ลักษณะเกิดดับ จะต้องรู้ในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมเสียก่อน ปัญญาต้องเป็นไปตามลำดับขั้น เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะ ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรม ของรูปธรรม จะต้องมีความรู้ในลักษณะที่ ต่างกันของนามธรรม รูปธรรมเสียก่อน เพราะฉะนั้น อย่าเพิ่งไปประจักษ์ความเกิดดับ ของนามธรรมและรูปธรรมโดยรวดเร็ว โดยที่ยังไม่รู้ว่ นามธรรมทางตาเป็นอย่างไร ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเป็นอย่างไร รูปธรรมทางตาเป็นอย่างไร ทาง หู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเป็นอย่างไร ถ้ายังไม่รู้อย่างนี้ อย่าเพิ่งไป ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งนั่นเป็นแต่เพียงการคิดถึงความไม่ เทียง ยังไม่ใช้การประจักษ์ ไม่ใช้การรู้ชัด แยกได้ไหมระหว่างการคิดถึงความไม่เทียง กับการประจักษ์ในลักษณะด้วยความรู้ชัดจริง ๆ

ถ. ถ้าพูดถึงความไม่เทียง ผมก็ต้องแยกปฏิกุศลบรรพ ธาตุบรรพ และนิวสึ- บรรพ บรรพนี้ท่านพูดถึงคนตาย พูดถึงเกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้เข้าใจว่า ตายไปแล้ว ๑ วัน ๒ วัน ๓ วัน อันพองขึ้น มีสีเขียวน่าเกลียด มีน้ำเหลืองไหล น้อมเข้ามาสู่ถึง ร่างกายนี้แล้ว ก็เป็นอย่างนี้ คงเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงความเป็นอย่างนี้ไปได้ น้อมเข้ามาสู่ใจ เราว่า เราต้องตายเหมือนกัน ถ้าหากเราเห็นเขาตาย แต่เราไม่ตาย อย่างนี้ไม่ใช่ เราก็ต้องตาย

ส. ท่านผู้ฟังมีเครื่องสอบว่า เป็นปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมได้อย่างไร ตอนไหนที่จะเป็นปัญญา ที่ประจักษ์ชัดตอนไหน

ถ. ปัญญาที่ชัด คือ การตาย อย่างที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถาม พระอานนทว่า เธอคิดถึงความตายวันละกี่ครั้ง พระอานนทบอกว่าวันละ ๗ ครั้ง ยิ่งน้อยไป ตถาคตคิดถึงทุกลมหายใจเข้าออก

ส. สำหรับตัวท่านเอง

ถ. ธรรมนี้ เป็นธรรมที่บังเกิดขึ้นกับจิตใจของคนทุก ๆ คน ถ้าหากพูดออกไป ผมขาดทุน ถ้าผมพูดว่าถึง ก็จะต้องให้ว่า ผมเป็นผู้สำเร็จมรรคผล ถ้าผมพูดว่าไม่ถึง ก็ว่าผมพูดเท็จ เพราะฉะนั้น ธรรมนี้เป็นส่วนกลาง เป็น สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมที่ทุก ๆ คนนำไปปฏิบัติได้ ฟังได้ ถ้าใครทำได้มาก ละเอียดมาก คนนั้นรู้ตัวว่า เรานี้บริสุทธิ สุทธิ อสุทธิ ปจฺจตฺตํ บริสุทธิ ไม่บริสุทธิ รู้ด้วยความชำนาญเอง ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ถ้าไม่รู้ เราพูดอย่างไรเขาก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้น ขอไม่ตอบ

ส. ท่านผู้ฟังคงจะไม่เข้าใจคำถาม ไม่ได้ถามว่า ท่านเป็นพระโสดาบัน บุคคลแล้วหรือยัง ไม่ได้ถามว่า ท่านรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้วหรือยัง และก็ไม่ได้ถามใคร เพราะไม่ต้องถาม ไม่ใช่เรื่องที่จะถาม แต่ถามเพื่อความเข้าใจว่า การที่จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น รู้ได้ในขณะไหน

ถ. สำหรับตัวเอง ตัวเองรู้ เพราะฝึกมา รู้ในขณะนี้

ส. สำหรับคำตอบที่ว่า สามารถที่จะประจักษ์สภาพธรรมได้ในขณะนี้ ขอถามว่า ขณะนี้จะประจักษ์ธรรมอะไร ทางไหน

ถ. ขออ้างอานิสงส์สักนิดหนึ่ง แต่ก่อนผมสูบบุหรี่ พอศึกษาธรรมแล้ว ไม่สูบบุหรี่ แต่ก่อนนี้ดื่มสุรา เดียวนี้งดดื่มสุรา ตัวเองดีเฉพาะส่วนนี้ แต่ส่วนลึกซึ้งนั้นก็เป็นเรื่องส่วนตัว แต่ว่าผมเข้าใจในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ส. ไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ได้ถามเรื่องอานิสงส์ ถามว่าที่รู้ธรรมในขณะนี้ รู้ธรรมอะไร ทางไหน แยกออกมาเป็นทาง ๆ

ถ. รู้ธรรมในขณะนี้ ถ้าจะให้พูดในทางสติปัฏฐานก็ได้ ในทางวิปัสสนาก็ได้ โภทิปิกขยธรรม ๓๗ ก็ได้ ท่านอาจารย์จะให้เอาทางไหน

ส. เป็นลำดับ

ถ. ถ้าสติปัฏฐาน ก็ต้องแปลสติปัฏฐานออกมา

ส. ไม่ใช่เรื่องแปล เป็นเรื่องรู้ ท่านผู้ฟังกล่าวถึงการรู้หลายระดับ ขอความรู้เป็นลำดับ

ถ. ก็ต้องแปลเป็นบทเสียก่อน คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านสอนเรายึดหมด พูดกันให้รู้ แล้วขยายออกไปเป็นอรรถ เป็นพยัญชนะ ตอนทำวัตรเช้า บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ คือ ความบริสุทธิ์ต้องมี พยัญชนะต้องถูก อรรถต้องตรง แต่อรรถผมยังไม่รับรอง บางทีอาจจะพลาดได้

ส. ไม่ได้หมายความว่าอย่างนี้เลย หมายความว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ซึ่งท่านผู้ฟังก็ยอมรับแล้วว่า ทางตา มีสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ทางหู มีสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ความรู้ชัดที่จะรู้ชัดตามลำดับคืออย่างไร ที่ว่าสามารถที่จะรู้ได้ในขณะนี้ นั่น รู้สภาพธรรมอะไร ทางไหน ตามลำดับอย่างไร

ถ. ตาเห็นรูป ไม่ปรุงแต่ง หูได้ยินเสียง ไม่ปรุงแต่ง จมูกดมกลิ่น ไม่ปรุงแต่ง

ส. ใคร อะไร กำลังไม่ปรุงแต่งอะไร

ถ. คือ ไม่ให้ตัณหาเกิดขึ้น

ส. ใครไม่ให้ตัณหาเกิดขึ้นได้ ในเมื่อตัณหาเป็นอนัตตา

ถ. เพราะเรามีธรรม คือ พระไตรลักษณ์คุ้มครอง

ส. พระไตรลักษณ์อะไร ลักษณะของนามอะไรที่กำลังปรากฏดับไป จึงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ลักษณะของรูปอะไร รู้ได้ทางไหน ตามความเป็นจริง

ถ. รูปทุก ๆ รูป อยู่ในลักษณะไม่เที่ยง

ส. ขึ้นต้นก็ไม่ตรงตามความเป็นจริง ที่ว่ารู้แจ้งได้ทางตา ก็ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น จะไปรู้แจ้งอริยสัจธรรมไม่ได้

ถ. ได้ถามท่านอาจารย์ตั้งแต่แรกว่า ตาเห็นรูป และก็รู้ว่าเห็น มองไปรู้ทันทีว่าคนนี้สวย เรามองรู้เรื่องไปว่า คนนี้ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย เข้ากับพระไตรลักษณ์ นั้นไม่ถูกหรือ

ส. นี่ไม่ใช่หนทางที่จะประจักษ์ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นแต่เพียงสีสน်วณณะเท่านั้น ไม่ได้เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล และการที่รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร ก็เป็นสภาพรู้ ซึ่งไม่ใช่รูปธรรม เป็นนามธรรม

ถ. ขอเรียนท่านอาจารย์ว่า ไม่ใช่ว่าจะมาไล่เรียง ได้ฟังวิทยุอยู่เสมอ และชมอาจารย์อยู่ในใจว่า ท่านอาจารย์ยังยึดพระไตรปิฎกอยู่ ไม่พลาด การตีความอรรถเท่านั้นที่ต่างกัน แต่โดยความจริงแล้วเหมือนกัน เอกายโน อัม มคฺโค ภิกฺขเว ทางเดียว แต่การเดินนี้เราจะเดินอ้อม ท่านอาจารย์ก็อุตสาหะศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งทุกคนที่ศึกษาได้ เพราะเราเกิดมาไม่ทันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็ต้องอาศัยพระไตรปิฎกเป็นหลัก

อรรถเท่านั้น ที่เราตีความต่างกัน เช่น พุทฺโธ คำเดียวนี้ ถ้าแปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คนหนึ่งบอกว่า รู้ คนหนึ่งบอกว่า ตื่น คนหนึ่งบอกว่า เบิกบาน อีกคนบอกว่า หักกงวัฏฏะ ถูกทั้ง ๔ คน ท่านอาจารย์ยึดพระไตรปิฎกเป็นหลัก เพราะเราเกิดมาไม่ทันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ต้องอาศัยพระไตรปิฎก แต่ที่เราแยกแยะเท่านั้นที่จะต่างกัน แต่ผลที่สุด ถ้ายึดพระไตรปิฎก ไม่ต่างกัน

ส. ท่านผู้ฟังกล่าวคำหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ท่านกล่าวว่าตามพระไตรปิฎกด้วยกัน แต่ว่าการเข้าใจอรรถนั้นต่างกัน ขอความรู้ว่า เท่าที่ได้ฟังมาแล้ว กับความคิดความเข้าใจของท่านผู้ฟัง อรรถอะไร ตอนไหน ที่ต่างกัน

ถ. ที่ถามท่านอาจารย์ว่า พิจารณารูปนามให้ตกพระไตรลักษณ์นี้ ผมถามอาจารย์ว่า ใช่ไหม ตามความเห็นของผมว่า ใช่ ท่านอาจารย์บอกว่า ไม่ใช่ ข้อนี้ตีอรรถต่างกันอยู่แล้ว

ส. ก่อนที่จะถึงความประจักษ์ในลักษณะที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ที่เป็นไตรลักษณ์ ได้เรียนถามแล้วว่า จะต้องอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเสียก่อนเป็นลำดับแรก ใช่หรือไม่ใช่ คำตอบคือใช่ เพราะฉะนั้น จะต่างกันอย่างไร ก็รับรองว่าใช่ ตอนไหนที่ต่างกัน

ถ. ที่อาจารย์รับว่าใช่ ก็ไม่ต่าง แต่ที่ท่านอาจารย์ว่าไม่ใช่ ก็ต่าง

ส. ต้องมีการรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทางก่อน นี่เป็นเรื่องของข้อปฏิบัติที่จะอบรมกันต่อไป การอบรมเจริญปัญญาต้องเป็นไปตามลำดับจริง ๆ เพราะฉะนั้น ตอนแรกไม่สามารถที่จะประจักษ์ไตรลักษณ์อะไรได้เลย ถ้ายังไม่ได้ อบรมปัญญาให้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะก่อน ซึ่งปรากฏแต่ละทาง

ถ. ปัญญาก็เรียน ยุบหนอ พองหนอ กับเจ้าคุณเทพสิทธิอีกท่านหนึ่งก็ได้ หรือจะเรียนระเบียบวัดปากน้ำก็ได้ หรือจะเรียนพุทโธ หายใจเข้านี้วัดโคกการาม อาจารย์ก็ได้ เวลานี้เราเอาสำนักไหนที่จะเข้าเรียนกัน จะเอายุบหนอ พองหนอ หรือจะเอาสัมมาอรหัง หรือจะเอาลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ได้ทั้งนั้น ผลสุดท้ายได้เหมือนกัน ได้ช้า ได้เร็ว นี่อีกอย่างหนึ่ง สุดแต่ปัญญาใครจะเกิด

ส. ไม่ได้ถามเรื่องสำนักไหน แต่สนใจว่า ทำอย่างไรจึงจะอบรมเจริญปัญญาให้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทางตามความเป็นจริงเสียก่อนเป็นลำดับแรก เพื่อที่จะได้ประจักษ์ลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของนามธรรมและรูปธรรม

ถ. อันดับแรกที่จะเข้าเรียน อารมณ์เราสมัครในอะไร อานาปานสติ หรือ ยุบหนอ พองหนอ ได้ทุกอย่าง ใครชอบอะไรตามใจ ตัวเองชอบอานาปานสติ ที่สำเร็จธรรมมานี้ก็เพราะอานาปานสติ สำเร็จธรรม คือ ปัญญา รู้เห็น ได้มรรค ได้ผล สำหรับตัวเอง แต่ถ้าคนอื่นอยากเอาอย่าง อาจจะได้อีกได้

ส. ความรู้ที่ได้รับจากท่านผู้ฟัง ก็เป็นเพียงผลที่กล่าวโดยสั้น ๆ ว่า ท่านได้ สำเร็จมรรคผลแล้ว แต่ข้อปฏิบัติที่จะให้ผู้อื่นได้รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเป็น

ลำดับตั้งแต่ขั้นแรก ก่อนที่จะถึงการบรรลุวิริยสัมมัชฌธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล เจริญอบรมอย่างไร ผลต้องมาจากเหตุ ถ้าเหตุถูก ผลต้องถูก

ถ. ต้องรู้อะไรก่อนนั้นหรือ ก่อนที่จะเกิดปัญญา บางอารมณ์ก็มาเรียนกับ เจ้าคุณเทพ ยุบหนอ พองหนอ บางคนก็ไปเรียนสำนักวัดปากน้ำ สมุมา อรหิ บางคนก็ไปเรียนกับวัดอโศการาม อาจารย์ดี

ส. ไม่กล่าวถึงสำนักต่าง ๆ ได้ไหม เจริญอบรมอย่างไร

ถ. สำหรับผมเองอานาปานสติ มีภาวนาด้วย ไม่ใช่ นั่งเฉย ๆ อานาปานสติ พุท หายใจเข้า โห หายใจออก เริ่มต้นหายใจออกก่อน และสังเกตดูว่า หายใจออก ยาวหรือสั้น ร้อนหรือเย็น และสติจะไปตั้งอยู่ที่ไหน ตั้งอยู่ที่ริมฝีปาก ก็อยู่ที่นั่น ที่ปลายจมูกก็อยู่ที่นั่น ตั้งที่ไหนก็อยู่ที่นั่น แล้วก็นับไป หายใจออกก็ ๑ หายใจเข้า ๒ ออก ๓ เข้าอีก ๔ นับไปถึง ๑๐ ถ้ายังไม่เกิดอะไรขึ้น ก็ย้อนกลับ

ส. ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ ตามปกติ ตามธรรมดา ทางตากำลัง เห็น ทางหูกำลังได้ยิน ยังไม่ได้พุท ยังไม่ได้โห ทำอย่างไรจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ เพราะเหตุว่าเกิดปรากฏแล้วเพราะมีเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ไปทำอื่นมารู้ แต่รู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งมีปัจจัยก็ต้องเกิด อย่างเช่น กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ จะไม่ให้เห็นเดี๋ยวนี้ก็ได้ มีปัจจัยที่จะให้เห็นแล้ว ทำอย่างไรจึงจะรู้ในความเป็นปัจจัย ในสภาพธรรมที่ปรากฏแล้ว ในสภาพธรรมที่ไม่ใช่ สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนในขณะนี้ เพราะเหตุว่าสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนี้ เป็นของจริง เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย

ถ. ที่เกิดขึ้น ทำอย่างไร มันถึงเกิดขึ้น

ส. เมื่อไม่รู้ ไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล

๔๙๐

ถ. ตามที่ท่านผู้ปฏิบัติ การที่คนเราจะพิจารณาตนเอง เราพิจารณาในที่ชุมนุมชน พิจารณาไม่ออกหรอก เราต้องอาศัยสติป้องกันว่า ไม่ให้กิเลสความชั่วเกิดขึ้นเท่านั้น แต่ที่จะถอนอัสติ ตัวตนที่แท้จริง ต้องอาศัยความเจียมสงบ เพราะการดูตัวเอง ดูยาก ดูคนอื่น ดูง่าย เพราะฉะนั้น อันนี้แหละจึงต้องอาศัยที่เรียกว่าวิปัสสนา

การวิปัสสนานี้ ดังที่ท่านผู้ปฏิบัติพูดว่า อานาปานสติ เป็นการปฏิบัติ ซึ่งตามภาษาบาลีว่า อานาปานสูติ ภิกขเว ภาวิตา พหุลีกตา คือ อานาปานสติ อันบุคคลเจริญทำให้มากแล้วมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมทำสติปัฏฐานให้บริบูรณ์ ทำโพชฌงค์ทั้ง ๗ ให้บริบูรณ์ ผู้ที่ทำโพชฌงค์ให้เจริญ ทำให้มากแล้ว วิชาวิมุตติย่อมบังเกิด นี่เป็นหลักของอานาปานสติ

สุ. แต่ไม่ใช่ว่า ต้องไปทำอะไร ลมหายใจทุกคนกำลังมี ถ้าปรากฏก็ปรากฏตรงลักษณะของสภาพลมหายใจที่กำลังมีตามความเป็นจริง อบรมเจริญปัญญาอย่างไรที่จะเห็นว่าเป็นรูปธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะที่ปกติธรรมดาอย่างนี้

ถ้ารู้ไม่ได้ เป็นพระอริยเจ้าไม่ได้ เพราะว่าไม่ได้รู้สภาพธรรมที่มีปัจจัยและเกิดขึ้นปรากฏจริง ๆ

ถ. ขอพูดต่อเรื่องอานาปานสติ

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปแล้วสู่ป่าก็ดี ไปแล้วสู่โคนไม้ก็ดี ไปแล้วสู่เรือนว่างเปล่าก็ดี นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติอยู่เฉพาะหน้า เธอย่อมมีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก

สุ. ขอประทานโทษ กำลังยืนอยู่เดี๋ยวนี้ มีลมหายใจหรือเปล่า

ถ. ขอโทษ ถ้าไม่มี เห็นจะไม่ยืนอยู่ที่นี่หรอก

ส. เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าต้องนั่งขัดสมาธิใช่ไหม

ถ. ไม่ต้อง

ส. ไม่ต้องนั่งขัดสมาธิ ไม่ต้องไปสู้อยู่โคนไม้หรือเรือนว่าง เพราะว่าอยู่ที่นี้ ลมหายใจก็มี

ถ. นั่นสำหรับผู้ที่ฝึกมาชำนาญแล้ว ผู้ที่ฝึกมาชำนาญแล้ว ไม่ว่าอิริยาบถ ไหน เขาคุมอยู่ เขาคุมได้เสมอ

ส. ท่านผู้ฟังใช้คำว่า สำหรับผู้มีสติอบรมแล้ว คำนี้ถูกต้อง เพราะฉะนั้น การที่จะระลึกถึงลักษณะของรูปธรรมทางตา นามธรรมทางตา ต้องเป็นผู้ที่อบรมแล้ว จึงจะรู้ ที่ท่านผู้ฟังบอกว่าทำไม่ได้ เพราะว่ายังไม่ได้อบรม ถ้าอบรมแล้ว ย่อมได้

เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับการอบรมเท่านั้น อย่าเพิ่งไปถึงอริยสัจ อย่าเพิ่ง ไม่ไป แล้วใช่ไหม ไม่สำเร็จมรรคผลแล้ว ขออนุโมทนา เพราะว่ามีจณวิมุตตินั้นมี ถ้าท่าน สามารถระลึกได้ว่า ทางตาในขณะนี้ยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานเลย นั่นคือ ยังไม่ได้ไปถึงอริยสัจธรรม

ถ. ท่านอาจารย์พูดถึงมิจจวิมุตติ วิมุตติ คำนี้เป็นเรื่องของใจ ไม่ใช่เรื่องของกาย จะไปว่าใครมิจจฯ ใครสัมมา ยังไม่ถูก ถ้าตัวเองระลึกได้ว่า มีสัมมาหรือมีมิจจฯ นี่เห็นจะถูกแน่ เพราะฉะนั้น เราจะต้องฝึกตัวเราเอง ตัวเราเอง หมายความว่า ๑. มีสติสมบุรณ์ สติเป็นชาคโร ๒. ตัวเรามีอยู่ แต่ว่าไม่เห็นแก่ตัว

ส. ถ้าสติไม่เกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจแล้ว จะกล่าวว่า เป็นสัมมาวิมุตติได้ไหม

ถ. ถ้าสติไม่เกิด ไม่เป็น ถ้าสติเกิด ก็เป็น

ส. เพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่า ยังไม่ได้อบรมในการที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา และจะไปเป็นพระอริยบุคคลนั้น เป็นไปไม่ได้ใช่ไหม

ถ. ถ้าได้ฝึกมาสมบุรณ์ ก็เป็น ถ้าไม่ได้ฝึกมาสมบุรณ์ ไม่เป็น

ส. ที่ท่านผู้ฟังกล่าวว่า ยังไม่ได้อบรมเลย ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่สัมมาวิมุตติ เพราะว่ายังไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ

ที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ผู้ที่จะเป็นพระอริยเจ้าต้องรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และรู้ว่า มีปัจจัยทำให้เกิดขึ้น แต่ไม่ได้ระลึกอย่างนั้นใช้ใหม่

ถ. ผมยื่นคำแรกแล้วว่า ผมพิจารณารูปนามจนตกพระไตรลักษณ์ ผมระลึกของผมอยู่ตรงนี้

ส. พระไตรลักษณ์ต้องมีการรู้ตามลำดับ คือ รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเสียก่อน ซึ่งก็ยอมรับกันแล้วว่า จะต้องรู้แบบนี้เสียก่อน และที่จะรู้แบบนี้ ต้องระลึกในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ตามปกติ รู้ได้ ถ้ายังรู้ไม่ได้ ก็ยังไม่เป็นพระอริยเจ้า

ถ. คำว่า วิปัสสนา แปลว่ารู้แจ้ง รู้อะไร รู้ตัวเอง รู้สภาพตามความเป็นจริง นี่เป็นวิธีฝึก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแล้วว่า จะต้องหาเรือนว่างที่สงบเงียบสักหน่อยจึงจะดูตัวเองออก อย่างเวลานี้ถ้าพูดว่า มีสติ ก็เพียงสกัดกั้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นแก่เรา แต่วิปัสสนา...

ส. สติปัฏฐานเป็นอนัตตา เมื่ออบรมแล้ว สติจะเกิด ณ สถานที่ใดก็ได้ ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรมทางหนึ่งทางใดก็ได้ ในเมื่อรู้ว่าลักษณะใดเป็นนามธรรม ลักษณะใดเป็นรูปธรรม เมื่อเป็นความจริง ๆ แล้ว ไม่สงสัย ไม่ลังเล กำลังเห็นในขณะนี้ก็ไม่สงสัย ไม่คิดว่า ไม่ได้ สติเกิดขึ้นนี้ไม่ได้ ไม่คิดว่า ปัญญาไม่รู้ไม่ได้ ถ้าคิดอย่างนั้น หมายความว่า ไม่รู้จริงในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จึงเข้าใจว่าไม่สามารถจะรู้ได้ในขณะนี้ แต่ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นอริยสัจจะ เป็นความจริง ไม่ว่าจะกำลังเห็นที่ไหน กำลังได้ยินที่ไหน กำลังคิดนึกที่ไหน กำลังเป็นสุขเป็นทุกข์ที่ไหน สติก็สามารถที่จะเกิดขึ้นระลึกรู้ได้ตามความเป็นจริง

ถ. นั่นต้องเป็นผู้ที่ฝึกมาชำนาญแล้ว สติขาดโรแล้ว

ส. เพราะฉะนั้น ขอเชิญให้ท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน เพื่อที่จะได้รู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะมีสภาพธรรมตามความเป็นจริงทุกขณะ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทุกขณะ ถ้ารู้ถึงปัจจัย ประจักษ์แจ้งถึงความเกิดดับจริง ๆ ก็จะถอยถอนความไม่รู้ลักษณะของนามรูป การที่เคยยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตน

สัตว์ บุคคล เพราะฉะนั้น โปรดอบรม และอย่ากล่าว่ว่าทำไม่ได้ หรือว่าอบรมไม่ได้ หรือว่ารู้ไม่ได้

ถ. ขอสนับสนุนอาจารย์ ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคำพูดที่พร้อมทั้งเหตุทั้งผล คือ ท่านตรัสรู้เป็นพุทธโธ ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง ท่านเอาธรรมอันนั้นไปสอนเป็นภควา เป็นสวากุขาโต ผู้ฟังเอาไปปฏิบัติได้ด้วย จึงเป็นสวากสงฺโฆ คือ ไม่ใช่ฟังเฉย ๆ ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนียยานิกธรรม เป็นธรรมที่ถูกต้อง ธรรมที่แท้ เช่น เขาถามว่า จะดับกิเลสได้อย่างไร เราต้องชี้ออกไปเลยว่า อย่างนี้ ๆ ธรรมจึงจะมีประโยชน์ เป็นนียยานิกธรรม พุคก็ไม่เสียเปล่า ฟังก็ไม่เสียเวลาเปล่า คือ ได้ประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง

สุ. กิเลสอะไรจะดับก่อน ขณะนี้ท่านผู้ฟังทราบไหมว่า อวิชชาอยู่ที่ไหน กำลังเห็นในขณะนี้ อวิชชาอยู่ที่ไหน ปิดบังอย่างไร ครอบงำอย่างไร ขณะนี้สภาพธรรมกำลังเกิดดับ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทั้งนามธรรมและรูปธรรม ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นให้ทราบตามความเป็นจริงว่า ที่ไม่ประจักษ์ เพราะอวิชชา กำลังครอบงำ กำลังปิดบัง กำลังปกปิด ในขณะนี้ จะละได้ก็ด้วยสติที่ระลึกรู้อยู่ตลอดเวลา ตามปกติ ตามความเป็นจริง ให้สติเกิดบ่อย ๆ อย่าไปกั้น อย่าไปห้าม อย่าบอกว่า ที่นั่นไม่ได้ ที่นั่นไม่ได้ นั่นไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา ถ้าอบรมเจริญปัญญาแล้ว อบรมไป สติเกิดได้ ระลึกรู้ได้ ปัญญารู้แจ้งแทงตลอดได้ รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ข้อความในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งเกื้อกูลแก่พุทธบริษัททุกกาลสมัย ให้เป็นผู้ที่รู้จักสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่เกิดกับท่าน

สำหรับผู้ที่ยังสงสัยอยู่มากในราตรี ใน **อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต อัปฺปสฺสฺยสูตฺต** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คน ๕ จำพวกนี้ ย่อมสงสัยอยู่มากในราตรี ๕ จำพวกเป็นไฉน คือ สตรีผู้คิดมุ่งถึงบุรุษ ๑ บุรุษผู้คิดมุ่งถึงสตรี ๑ โจรผู้คิดมุ่งลัก

ทรัพย์ ๑ พระราชาผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณีย ๑ ภิกษุผู้คิดมุ่งถึงธรรมที่ปราศจากสังโยชน์ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คน ๕ จำพวกนี้แล ย่อมหลับน้อยตื่นมากในราตรี ฯ

จบ สูตรที่ ๗

แม้ข้อความเพียงสั้น ๆ แต่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะให้ระลึก รู้ ไม่ให้สติหลงลืม ไม่ว่าท่านจะเป็นผู้ที่หลับน้อยตื่นมาก ด้วยเรื่องประการใด ๆ ก็ตาม ขณะนั้นก็เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งเมื่อตื่นอยู่ สติควรที่จะระลึก รู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงแสนวิจิตร

ลองคิดดู คั่นก่อน ก่อนที่จะหลับ ก็มีเรื่องต่าง ๆ ที่จะคิด แต่ผู้ที่ไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐาน สติไม่เกิด ไม่ระลึก ไม่รู้ ว่า ขณะนั้นเป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง รูปธรรมแต่ละลักษณะ นามธรรมแต่ละลักษณะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลย จิตจะวิจิตร คิดไป ตรึกไป ด้วยเรื่องใด ๆ ก็ตาม นั่นก็เป็นคั่นก่อนที่ผ่านไป แล้วและคั่นก่อนนั้นอีก คั่นก่อน ๆ นั้นอีก เรื่องที่คิดก็วิจิตรมาก และคั่นนี้จะซ้ำใหม่

แต่ละชีวิตก็มีนามธรรมและรูปธรรมที่ได้ประสบทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เปลี่ยนไปทุกวัน เรื่องราวที่เกิดขึ้นในวันนี้ก็ไม่เหมือนวันก่อน เพราะฉะนั้น เรื่องที่จะคิดก่อนที่จะหลับในคืนนี้ ก็คงจะต่างกับคั่นก่อน เรื่องก่อน ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ก็เป็นแต่เพียงสภาพความวิจิตรของจิต ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยจริง ๆ

เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ควรที่จะระลึก รู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ บางทีเวลาจะนอนอาจจะลืมคิดไปว่า กำลังวุ่นวาย ตรึกตรอง ด้วยเรื่องนานาประการ แต่พระสูตรนี้จะเตือนได้ ไม่ว่าท่านจะตื่นมากด้วยเรื่องใดก็ตาม ก็เป็นผู้ที่ไม่หลงลืมสติ สังเกต สำเนียง ที่จะรู้ในลักษณะที่เป็นนามธรรม รูปธรรมในขณะนั้น

ใน ขุททกนิกาย มหานิทเทส ตอนท้ายของข้อ ๗๕๒ มีข้อความว่า

ภิกษุไม่พึงทำความหลับให้มาก พึงมีความเพียร ช้องเสพความเป็นผู้ตื่น พึงละเว้นความเกียจคร้าน ความหลง ความหัวเราะ การเล่น เมถุนธรรม อันเป็นไปกับด้วยการประดับ

เป็นเรื่องที่พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทโดยละเอียดที่จะให้เป็นผู้ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ทรงเตือนให้เป็นผู้ที่ช้องเสพความเป็นผู้ตื่น เพื่อที่จะให้สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม

เพราะฉะนั้น สำหรับอุโบสถศีลข้อที่ ๕ ที่ทรงให้งดเว้นการดื่มสุราเมรัยต่าง ๆ ก็โดยนัยเดียวกัน คือ ให้เป็นผู้ไม่ประมาท แม้การที่จะตื่นอยู่ ก็ตื่นด้วยความไม่ประมาท ไม่ให้ขาดสติสัมปชัญญะ เพื่อให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

ใน **อังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ราชสูตร ข้อ ๑๗๘** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท และสำหรับเรื่องของการดื่มสุราและเมรัยนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายย่อมเข้าใจความข้อนั้นเป็นไฉน คือว่า ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างหรือว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาเลย พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็มิได้เห็นหรือมิได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำ

เนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

แต่ว่าบาปกรรมของเขานั้นแหละ ย่อมบอกให้ทราบว่า คนผู้ประกอบการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แล้วฆ่าหญิงหรือชายตาย ลักทรัพย์เขามาจากบ้านหรือจากป่า ละเมิดประเพณีในหญิงหรือบุตรของผู้อื่น ทำลายประโยชน์ของคฤหบดี หรือบุตรของคฤหบดีด้วยมุสาวาท พระราชาจับเขามา ประหาร จองจำ เนรเทศ กระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังบาปกรรมเห็น ปานนี้บ้างหรือไม่ ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เห็นมาแล้ว ได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป ฯ

จบ สูตรที่ ๘

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ ไม่ใช่แต่ในครั้งนั้น และไม่ใช่แต่พระผู้มีพระภาคและสาวกของพระผู้มีพระภาคเท่านั้น ที่เห็นการกระทำซึ่งเป็นบาปกรรมของผู้ที่ประกอบการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย แม้ในสมัยนี้ก็ยังเห็นว่า สำหรับผู้ซึ่งงดเว้นการดื่มน้ำเมาและเมรัย ไม่ประกอบกรรมชั่วต่าง ๆ ย่อมไม่ได้รับโทษจากการงดเว้นการดื่มน้ำเมาและเมรัย แต่สำหรับผู้ที่ไม่งดเว้น ก็เป็นผู้ที่กระทำบาปกรรม ได้รับโทษของกรรม ซึ่งเกิดจากความเมินเมาที่เกิดจากการเสพสุราเมรัย

ถ. ในสูตรนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษของการดื่มน้ำเมา ทรงแสดงถึงผู้ที่ดื่มน้ำเมาแล้วไปฆ่าเขา ขโมยเขา พวกนี้มีโทษ แต่ผู้ที่ดื่มน้ำเมาแล้ว เมมาแล้ว เขาไม่ไปไหน และทุกครั้งเขาก็เป็นอย่างนั้น อย่างนี้จะมีโทษหรือไม่ ในสูตรนี้ก็ไม่ได้แสดงไว้

สุ. ตามปกติของผู้ที่ไม่กระทำอกุศลกรรม เพราะว่ายังไม่ขาดสติสัมปชัญญะ แต่สำหรับผู้ดื่มน้ำเมาขาดสติสัมปชัญญะ ถ้ามีปัจจัยที่จะให้เกิดอกุศลกรรม ก็ย่อมเกิด ถ้าไม่มีปัจจัย ก็ย่อมไม่เกิด แต่ถ้ามีปัจจัย ก็มีการล่องลอยได้ทุกข้อ แม้แต่ในข้อของมุสาวาทก็เป็นได้ เพราะว่าผู้ที่ขาดสติสัมปชัญญะ ย่อมเป็นผู้ที่

ไม่รู้สีกตัว เมื่อเป็นผู้ที่ไม่รู้สีกตัว ประกอบกับกิเลสที่มีมากมายหมักหมมในจิตใจ และยังไม่ใช้พระอริยเจ้า ใครจะทราบว่าขณะนั้นจะเป็นปัจจัยให้เกิดกายทุจริตหรือวจีทุจริตขึ้นได้หรือไม่ ในเมื่อมีเชื้ออยู่แล้วในจิตใจ โดยฐานะของความเป็นปุถุชน เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่ว่า มีปัจจัยที่จะให้ล่วงศีล หรือว่าไม่มีปัจจัยพร้อมที่จะให้ล่วงศีลในขณะนั้น

ถ. เรื่องการดื่มสุรา ผิดกรรม อาจารย์อธิบายถูกต้องแล้ว ตามกฎหมายอาญา ถ้าเรากินเหล้าแล้วไปทำผิด ศาลไม่ดเว้น ถ้าถูกบังคับ ไม่เคยกิน ถูกแกล้ง และไปทำผิด ศาลใช้ดุลยพินิจ บางทีไม่ลงโทษ หรือรอลงอาญา ในทางบ้านเมืองเขาวางอย่างนี้ ถ้าสมัครใจกินเอง ไปทำผิด ไม่มียกเว้น จะอ้างว่าเมาเหล้าไม่ได้ แต่ถ้าถูกบังคับโดยไม่เคยกิน และไปทำผิด อย่างนี้มีทางที่ศาลจะกรุณา

